

Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 2008/09:199 Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan jämte fem motioner som väckts med anledning av propositionen och 50 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden hösten 2008 som tar upp frågor om gymnasieskolan.

Propositionen innehåller förslag till ett nytt kapitel om gymnasieskolan i skollagen (1985:1100) och till ändringar i skollagens bestämmelser om bl.a. fristående skolor och gymnasial vuxenutbildning. I propositionen redovisas även regeringens bedömningar om den kommande förordningsregleringen på området. Avsikten är att regleringen, som ska gälla för å ena sidan den offentliga gymnasieskolan och å andra sidan fristående skolor som bedriver motsvarande utbildning, så långt det är möjligt, ska vara gemensam.

Regeringen föreslår att det i gymnasieskolan ska finnas 18 nationella program, som kan vara yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Förslaget innebär att alla elever på yrkesprogram ska ges möjlighet att inom sin gymnasieutbildning uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. De nationella programmen ska kunna ha nationella inriktningar eller utformas som särskilda varianter. Nya behörighetsregler till de högskoleförberedande programmen i gymnasieskolan föreslås. Det medför att olika behörighetsregler ska gälla för yrkesprogrammen och de högskoleförberedande programmen. Dagens kärnämnen föreslås ersättas av gymnasiegemensamma ämnen, som ska kunna variera i omfattning mellan de olika programmen. Historia föreslås bli ett nytt gymnasiegemensamt ämne.

Regeringen lämnar också förslag om att ett gymnasiearbete ska ingå i de nationella programmen. I propositionen föreslår regeringen vidare att en gymnasial lärlingsutbildning ska inrättas inom yrkesprogrammen. Regeringen gör i propositionen bedömningen att samarbetet mellan gymnasieskolan och arbetslivet ska stärkas bl.a. genom att nationella programråd för varje nationellt yrkesprogram inrättas.

Dessutom föreslår regeringen att en gymnasieexamen som kan vara av två slag införs. Den ska kunna utfärdas som yrkesexamen eller som högskoleförberedande examen. Högskoleförberedande examen eller yrkesexamen med godkänt betyg i de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för högskoleförberedande examen ska enligt regeringens förslag krävas för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Liksom i dag ska nationella program kunna vara riksrekryterande. De särskilda varianterna och de riksrekryterande utbildningarna föreslås kvalitetssäkras på nationell nivå.

Lagändringarna i skollagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2010 och börja tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. Ändringen av ikraftträdande- och övergångsbestämmelsen, som rör när tidigare fattade beslut om riksrekrytering ska upphöra att gälla, föreslås dock träda i kraft redan den 31 december 2009.

Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker samtliga motioner.

I betänkandet finns en gemensam reservation från företrädarna för Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden	37
Avslag på propositionen	37
Principiella utgångspunkter för utbildningen m.m.	41
De nationella programmens struktur	48
Vissa andra frågor i propositionen	50
Lagförslagen m.m.	57
Övriga gymnasiefrågor	57
Reservation	64
Avslag på propositionen, punkt 1 (s, v, mp)	64
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	67
Propositionen	67
Följdmotionerna	67
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	68
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	74

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub34, 2008/09:Ub36 och 2008/09:Ub37.

Reservation (s, v, mp)

2. Principiella utgångspunkter för utbildningen m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub35, 2008/09:Ub266, 2008/09:Ub301, 2008/09:Ub407, 2008/09:Ub591 yrkande 4, 2008/09:Ub595 yrkandena 2, 3, 5 och 6, 2008/09:N377 yrkandena 13 och 14, 2008/09:N387 yrkande 1 och 2008/09:N435 yrkande 4.

3. De nationella programmens struktur

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub33, 2008/09:Ub225, 2008/09:Ub228, 2008/09:Ub230, 2008/09:Ub309, 2008/09:Ub456, 2008/09:Ub469, 2008/09:Ub471, 2008/09:Ub497, 2008/09:Ub505, 2008/09:Ub517 och 2008/09:Ub550.

4. Vissa andra frågor i propositionen

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub242, 2008/09:Ub287, 2008/09:Ub390, 2008/09:Ub391, 2008/09:Ub428, 2008/09:Ub487 yrkande 3, 2008/09:Ub496, 2008/09:Ub553 yrkandena 1 och 2, 2008/09:Ub595 yrkandena 1 och 7 samt 2008/09:Ub599 yrkande 4.

5. Lagförslagen m.m.

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i skollagen (1985:1100),
2. lag om ändring i skollagen (1985:1100),
3. lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) och
4. lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan, samt godkänner vad regeringen föreslår om
5. upphävande av riksdagsbindningar och
6. gymnasieexamen i fråga om grundläggande behörighet. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:199 punkterna 1–6.

6. Övriga gymnasiefrågor

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Kr246 yrkande 4, 2008/09:Ub210, 2008/09:Ub312, 2008/09:Ub357, 2008/09:Ub382, 2008/09:Ub387, 2008/09:Ub402, 2008/09:Ub406, 2008/09:Ub409, 2008/09:Ub419, 2008/09:Ub420, 2008/09:Ub461, 2008/09:Ub494, 2008/09:Ub501 och 2008/09:A370 yrkande 3.

Stockholm den 13 oktober 2009

På utbildningsutskottets vägnar

Sofia Larsen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granlund (s), Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Betty Malmberg (m), Agneta Lundberg (s), Fredrik Malm (fp), Louise Malmström (s), Lars Hjälmared (m), Gunilla Tjernberg (kd), Patrik Forslund (m), Rossana Dinamarca (v), Thomas Strand (s), Ulrika Carlsson i Skövde (c), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s) och Jan Emanuel Johansson (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition 2008/09:199 Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan jämte fem motioner som väckts med anledning av propositionen och 50 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden hösten 2008. Utskottet redovisar i betänkandet förslagen och bedömningarna i propositionen i avsnittet Propositionens huvudsakliga innehåll. Utskottet återkommer till propositionens förslag och bedömningar i avsnitten Avslag på propositionen och de tre följande avsnitten som behandlar motioner som berör propositionen. Propositionen innehåller förslag till ett nytt kapitel om gymnasieskolan i skollagen (1985:1100) m.m. Till grund för förslagen ligger Gymnasieutredningens betänkande Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) och en departementspromemoria om flexibla behörighetskrav till gymnasieskolans yrkesprogram (dnr U/2008/7831/G).

Förslagen har granskats av Lagrådet som lämnat synpunkter av redaktionell och språklig natur.

De behandlade förslagen återges i *bilaga 1* och regeringens lagförslag i *bilaga 2*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Inledning

Propositionen innehåller förslag till ett nytt kapitel om gymnasieskolan i skollagen (1985:1100) och ändringar i skollagens bestämmelser om bl.a. fristående skolor och gymnasial vuxenutbildning. I propositionen redovisas även regeringens bedömningar om den kommande förordningsregleringen på området.

Erbjudande om utbildning

Gymnasieskolans betydelse för kompetensförsörjningen

I propositionen föreslås att det i skollagen (1985:1100) ska förtydligas att utbildning i gymnasieskolan är en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och högskolesektorn. Av förslaget framgår också att huvudmannen för gymnasieskolan ska samverka med samhället i övrigt.

Utbildningens syfte

I dagens skollag saknas en bestämmelse om gymnasieskolans syfte. Genom förslaget att utbildningen i gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för ett aktivt deltagande i samhällslivet förtydligas gymnasieskolans huvuduppgifter i lag. Vidare anför regeringen att utbildningen i huvudsak ska bygga på de kunskaper eleverna har fått i grundskolan eller motsvarande utbildning. Genom bestämmelsen förtydligas gymnasieskolans nivåbestämning, även om många inslag i gymnasieutbildningen kommer att vara helt nya för eleverna och inte har någon direkt grund i vad de lärt sig i grundskolan.

Allsidigt urval av utbildning m.m.

Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser ska enligt propositionens förslag så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål. Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program. Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.

Nationell och lokal samverkan kring gymnasieskolan

Regeringen gör i propositionen bedömningen att samverkan på nationell nivå mellan Statens skolverk och avnämarna när det gäller övergripande och strategiska frågor för den gymnasiala yrkesutbildningen bör öka. Skolverket bör därför få till uppgift att inrätta ett nationellt programråd för varje nationellt yrkesprogram. Syftet med programråden bör vara att bistå Skolverket i arbetet med att utveckla och följa upp programmen. För varje yrkesprogram bör det även enligt regeringens bedömning finnas ett lokalt programråd för samverkan mellan skolan och arbetslivet. Regeringen avser enligt propositionen att återkomma till frågan om lokalt samråd i en förordning.

Ett fjärde tekniskt år

Frågan om ett fjärde tekniskt år ska inrättas, som en modern variant av en ingenjörsutbildning på lägre nivå än högskoleingenjörerna, bör enligt regeringens bedömning beredas vidare.

Nationella program

Yrkesprogram och högskoleförberedande program

Regeringen föreslår en tydligare indelning av gymnasieskolans program. Utbildningen i gymnasieskolan ska enligt propositionen bestå av nationella program, som är yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Yrkes-

programmen ska vara grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. De högskoleförberedande programmen ska vara grund för fortsatt utbildning på högskolenivå.

Den nuvarande gymnasieskolan är enligt regeringen alltför likformig. Yrkesutbildningarna är alltför teoretiserade, och många elever har svårt att fullfölja utbildningen. De studieförberedande utbildningarna förbereder inte tillräckligt väl för framgångsrika högskolestudier. Den reformerade gymnasieskolan ska i högre grad än i dag ge en god yrkesutbildning respektive en god förberedelse för högskolestudier.

Yrkesprogrammen ska hålla hög kvalitet och leda till skicklighet i yrket. Tiden för karaktärsämnen ska öka. Alla utbildningar ska ge kompetens och färdigheter som leder till anställningsbarhet och förutsättningar för eget företagande samt lägga grund för fortsatta studier, t.ex. inom yrkeshögskolan. Yrkesutbildning ska erbjudas som skolförlagd utbildning eller som gymnasial lärlingsutbildning och leda till yrkesexamen. För elever på yrkesprogram som skaffar sig grundläggande behörighet för högskolestudier utgör yrkesprogrammet också en grund för fortsatt utbildning på högskolenivå.

Utbildningen på högskoleförberedande program ska leda till en högskoleförberedande examen. Kraven för denna examen innebär att eleverna generellt kommer att nå längre i sin förberedelse för studier vid universitet och högskolor än vad som är fallet i dag. Regeringen framhåller att man genom förslaget förtydligar gymnasieskolans struktur.

Nationella inriktningar

I propositionen föreslås att det inom de nationella programmen ska finnas inriktningar som börjar det första, andra eller tredje läsåret. Inriktningarna är nationella. Regeringen får enligt förslaget meddela föreskrifter om vilka nationella inriktningar som ska finnas. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om nationella inriktningar.

Även i fortsättningen bör programmen enligt regeringens förslag i regel indelas i nationella inriktningar som ska vara sökbara för eleverna. Inriktningarna ska möta olika branschers behov av ytterligare specialisering eller skapa intresse för olika kunskapsområden inom högskolan. För vissa program är det naturligt att inriktningen kan påbörjas redan i årskurs 1. Det kan gälla t.ex. hantverksprogrammet där det inte finns skäl att vänta med specialisering till årskurs 2. Detsamma gäller för estetiska inriktningar där färdigheten behöver utvecklas och upprätthållas under hela gymnasieutbildningen. Regeringen föreslår därför ett förtydligande i skollagen som innebär att en inriktning får påbörjas redan det första året, även om det är önskvärt att så inte blir fallet på alla program. En alltför tidig specialisering gör valet av utbildning onödigt komplicerat för eleverna. Tidiga val kan få till följd att antalet byten och omval ökar. Regeringen kan komma

att föreskriva t.ex. vilka utbildningar som får erbjuda inriktningen från årskurs 1 med stöd av det bemyndigande som finns i skollagen avseende inriktningar.

Den möjlighet att lokalt besluta om inriktningar som finns i nuvarande bestämmelser tas bort. För att ge utrymme för flexibilitet och lokala behov föreslås att en möjlighet att anordna särskilda varianter införs (se nedan).

Regeringen anger i propositionen att den avser att i ett kommande uppdrag med anledning av reformeringen av gymnasieskolan uppdra åt Skolverket att bl.a. lämna förslag till inriktningar på de olika programmen i samråd med branscher och andra avnämare. Därefter är det regeringen som beslutar om vilka de nationella inriktningarna ska vara.

Yrkesprogram

Följande tolv yrkesprogram föreslås vara yrkesprogram i gymnasieskolan: barn- och fritidsprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet, handels- och administrationsprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, industritekniska programmet, naturbruksprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet, VVS- och fastighetsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet.

En ökad global konkurrens, demografiska förändringar och en snabb teknisk utveckling har gjort att kompetenskraven ökar inom i stort sett alla delar av arbetsmarknaden. Därmed blir framtidens kompetensförsörjning en allt viktigare fråga. En väl fungerande grundläggande yrkesutbildning är viktig för både samhället och individen. Inom flera branscher råder det i dag brist på yrkesutbildad arbetskraft. Stora pensionsavgångar och minskande ungdomskullar understryker den gymnasiala yrkesutbildningens avgörande betydelse för landets kompetensförsörjning.

Regeringen framhåller vidare att arbetslösheten bland ungdomar i Sverige är hög jämfört med exempelvis våra nordiska grannländer. Svårast att etablera sig på arbetsmarknaden har de ungdomar som helt saknar gymnasial utbildning. Det kan bero på att flertalet arbetsgivare anser att gymnasial kompetens numera är ett lägsta grundkrav för anställning. För personer med gymnasial kompetens finns en omfattande arbetsmarknad även om kompetenskraven varierar stort mellan olika branscher. Yrkesprogrammen ska utöver att förbereda direkt för arbetslivet även förbereda för fortsatta studier inom yrkesområdet t.ex. i yrkeshögskolan.

Ett viktigt mått på yrkesutbildningens kvalitet är om eleverna får arbete eller startar företag inom det område de är utbildade för. För att fler elever ska få ett arbete krävs att utbildningsutbudet svarar mot arbetsmarknadens behov. Minst lika viktigt som utbudet av yrkesprogram är det att innehållet i de olika programmen stämmer överens med yrkeskraven inom den bransch som programmet utbildar för. Regeringens avsikt är därför enligt propositionen att ge Skolverket i uppdrag att i samverkan med branscherna utforma kombinationer av karaktärsämneskurser som inom ramen för pro-

gramfördjupningen leder till olika yrkesutgångar. Med yrkesutgång menas det yrke som en viss utbildning avses leda till. Vissa yrkesprogram kan även i fortsättningen vara en rekryteringsgrund för yrkesutbildningar inom högskolan. På dessa program bör det därför vara möjligt att som programfördjupning erbjuda kurser som krävs för särskild behörighet till högre utbildning inom yrkesområdet. Utgången syftar även i dessa fall till att eleverna ska etablera sig på arbetsmarknaden inom yrkesområdet, men först efter vidare studier. En sådan utgång med högskolebehörighet från ett yrkesprogram öppnar således för studier vid universitet eller högskola. Yrkehögskolan kan utgöra en alternativ utbildningsväg efter examen. Elevernas kunskaper måste motsvara det som branscherna efterfrågar även vad avser nivån.

Regeringen framhåller vidare i propositionen att ökade möjligheter att etablera sig inom yrket förutsätter att eleverna ges chans att nå längre i sitt yrkeskunnande än vad de har möjlighet att göra i dagens gymnasieskola. Därför ska, inom ramen för den programstruktur som föreslås, tiden för fördjupning öka och i första hand avse yrkesämnena. Regeringens bedömning är att möjligheten till fördjupning och fler tydliga yrkesutgångar förutsätter att antalet nationella inriktningar kommer att bli fler än i dag.

De olika förslag om yrkesutbildningen som läggs fram i propositionen kommer enligt regeringens uppfattning sammantaget att bidra till att öka yrkeskunnandet och därmed bidra till att fler unga kommer ut i arbetslivet. Det är dock inte möjligt att inom ramen för en grundläggande treårig yrkesutbildning inrymma exempelvis de 6 000 timmar som vissa branscher kräver för att utfärda yrkesbevis. För en del yrken kommer det således även i framtiden att krävas en viss färdigutbildning som vanligtvis sker inom ramen för en anställning. Det föreslagna programutbudet med tydliga yrkesutgångar tillsammans med införandet av en yrkehögskola kommer, enligt regeringens mening, att skapa dels tydligare vägar till yrken, dels bättre förutsättningar för individen att vidareutvecklas inom sitt yrke.

De förslag som läggs fram här bör enligt vad regeringen framhåller i propositionen ses som ett första steg i en process för att bättre matcha innehåll och nivå på yrkesutgångarna i den grundläggande gymnasiala yrkesutbildningen mot yrkesinångarna i olika branscher. För att denna process ska bli framgångsrik krävs ett utökat samarbete med företrädare för både branscher och arbetsmarknadens parter. Regeringen gör bedömningen att detta samarbete kommer att bidra till att en gymnasial yrkesexamen blir en av avnämarna erkänd kompetensnivå som tydligare än i dag visar vilka arbetsuppgifter och yrken som den grundläggande yrkesutbildningen kvalificerar för. Det i sin tur bör underlätta ungdomars val av utbildningsväg och göra yrkesutbildning mer attraktiv.

Programnamnen och yrkesprogrammets utformning

Regeringen framhåller i propositionen att det saknas skäl att ändra programnamnens struktur och att nuvarande etablerade programnamn så långt möjligt bör behållas. Programnamnen bör inte heller vara alltför långa. I korthet är programmen utformade enligt följande.

- Barn- och fritidsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete med människor i alla åldrar inom pedagogiska och sociala yrkesområden samt inom kultur- och fritidssektorn.
- Bygg- och anläggningsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete som t.ex. målare, plåtslagare, murare eller maskinförare.
- Det nya el- och energiprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete med installation, drift, underhåll och reparation inom de el-, elektronik-, dator- och energitekniska områdena. Programmet ska även ge grundläggande kunskaper för drift och underhåll av tekniska system inom kraftindustrin. Programmet är en sammanslagning av det nuvarande elprogrammet och delar av det nuvarande energiprogrammet.
- Fordons- och transportprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete som t.ex. bilmekaniker, lastbilsförare, godshantlarare eller bilskadereparatör. Det motsvaras av dagens fordonsprogram.
- Handels- och administrationsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom områdena handel och administrativ service.
- Hantverksprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom olika hantverksområden för produktion, reparation och service.
- Hotell- och turismprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom hotell-, konferens- eller turismområdet. I dagens gymnasieskola är utbildningarna inom hotell och turism splittrade på flera olika program. En sammanhållen utbildning inom området skapar förutsättningar för mer kvalificerad och fördjupad yrkesutbildning som leder till tydligare yrkesutgångar där eleverna i högre grad blir anställningsbara.
- Industritekniska programmet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom modern industriteknisk produktion. Inom programmet ska det finnas fyra nationella inriktningar; maskin-, process-, underhålls- samt plåt- och svetsteknik. Programmet bör vara utformat så att det medger anpassning till lokala förhållanden. Programmets innehåll bör även breddas genom att utbildningen för tryckeriteknik flyttas från det nuvarande medieprogrammet och utbildningen för industriell livsmedelsproduktion flyttas från det nuvarande livsmedelsprogrammet till det industritekniska programmet.

- Naturbruksprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete med djur, odling eller skogsbruk.
- Restaurang- och livsmedelsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom områden såsom restaurang, bageri, charkuteri, delikatess och catering. I dagens gymnasieskola är utbildningarna inom restaurang och livsmedel fördelade på hotell- och restaurangprogrammet samt livsmedelsprogrammet. Den gymnasiala yrkesutbildning som avser hantverksmässig beredning, tillagning, hantering, servering och försäljning av mat bör, enligt regeringen, samlas i ett sammanhållet nationellt program. En sammanhållen utbildning skapar förutsättningar för mer kvalificerad och fördjupad yrkesutbildning som leder till tydligare yrkesutgångar där eleverna i högre grad blir anställningsbara. Restaurang- och livsmedelsprogrammet ska fokusera på hantverksmässig hantering. Därför bör den del av det nuvarande livsmedelsprogrammet som utbildar för industriell livsmedelsproduktion föras över till det nya industritekniska programmet. Konstruktionen av restaurang- och livsmedelsprogrammet hänger samman med det föreslagna hotell- och turismprogrammet. Enligt regeringens bedömning kommer de två programmen tillsammans, vart och ett med en tydlig egen profil inriktad mot var sin del av besöksnäringen, att stärka besöksnäringen som helhet genom en ökad attraktionskraft hos utbildningarna och genom ökade möjligheter till yrkesfördjupning.
- VVS- och fastighetsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete med installation, drift och underhåll inom VVS, ventilations-, kyl- och värmepump- eller fastighetsskötarbranschen. Det föreslagna programmets utbildning inom klimat- och VVS-området bedrivs i dag inom energiprogrammet, som är ett av de minsta programmen. En förklaring till elevernas svaga intresse för det nuvarande energiprogrammet kan vara energiprogrammets otydliga karaktär. Den föreslagna programstrukturen innebär att en del av dagens energiprogram flyttas till det nya el- och energiprogrammet.
- Vård- och omsorgsprogrammet ska ge en grundläggande yrkesutbildning för arbete inom vård- och omsorgsområdet, t.ex. som undersköterska.

Arbetsplatsförlagt lärande

Ett yrkesprogram föreslås innehålla arbetsplatsförlagt lärande (APL) om inte annat följer av meddelade föreskrifter. APL är avgörande för att yrkesutbildningen ska få sådan kvalitet, djup och verklighetsförankring att eleverna blir anställningsbara. Regeringen framhåller i propositionen att yrkesutbildning handlar om mer än yrkeskunskaper. Det handlar också om att förstå yrkeskulturen och om att bli del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats för att utveckla en yrkesidentitet. Därför anser regeringen att den nuvarande benämningen arbetsplatsförlagd utbildning (APU) bör bytas mot arbetsplatsförlagt lärande.

Vidare föreslås att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet för att ett yrkesprogram ska få anordnas samt om undantag från kravet på APL. Dagens reglering medger att styrelsen för utbildningen får besluta om att byta ut APU mot skolförlagd utbildning, om styrelsen inte kan skaffa fram platser i föreskriven omfattning. Detta undantag har, enligt regeringens mening, utnyttjats i alldeles för hög utsträckning. Det har medfört att många elever inte fått den kontakt med arbetslivet som krävs. Att begränsa dagens möjlighet till undantag innebär tydligare krav på både huvudmän och arbetsgivare, vilket skapar incitament till ökade insatser för att skapa APL-platser. Regeringens uppfattning är att den arbetsplatsförlagda delen av en yrkesutbildning är så avgörande för kvaliteten att utbildningen i normalfallet inte bör anordnas om APL inte kan tillhandahållas under överskådlig tid. Tillgången på APL-platser varierar dock från år till år. Förutsättningarna kan snabbt ändras för en arbetsgivare som träffat avtal om APL med en huvudman. Regeringen gör därför bedömningen i propositionen att om APL-platser försvinner på grund av händelser som huvudmannen inte kunnat förutse då eleven togs emot till en utbildning, bör huvudmannen även fortsättningsvis kunna förlägga motsvarande del av utbildningen till skolan. Elevens rätt att fullfölja det program som han eller hon börjat på måste i ett sådant undantagsfall väga tyngre. Även andra rimliga skäl för undantag från kravet på APL kan finnas. Regeringen avser således enligt propositionen att i en förordning införa bestämmelser som innebär att kraven på huvudmännen att anordna APL ökar samtidigt som en viss flexibilitet kommer att finnas även i framtiden.

Gymnasial lärlingsutbildning

I propositionen föreslås att gymnasial lärlingsutbildning införs som en alternativ väg till yrkesexamen inom gymnasieskolans yrkesprogram. Gymnasial lärlingsutbildning kan börja första, andra eller tredje läsåret. Den ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning.

Regeringen anser i propositionen att införandet av gymnasial lärlingsutbildning är avgörande för att vitalisera yrkesutbildningen i Sverige. Det som karakteriserar gymnasial lärlingsutbildning är att den i högre grad än övrig utbildning bedrivs på en eller flera arbetsplatser. Gymnasial lärlingsutbildning kommer bl.a. att bidra till ökad flexibilitet av yrkesutbildningens utformning. Genom lokalt samråd mellan skola och arbetsliv ges goda möjligheter att utforma den gymnasiala lärlingsutbildningen utifrån lokala förutsättningar. Regeringen bedömer att införandet av gymnasial lärlingsutbildning kommer att gynna både elever och avnämare. Ungdomar har olika sätt att lära. En del elever föredrar produktionsnära och verklighetsbaserat lärande i arbetslivet. Gymnasial lärlingsutbildning kan även innebära

att eleverna ges bättre inblick i företagandets villkor. För många elever kommer gymnasial lärlingsutbildning att vara ett attraktivt alternativ till skolförlagd utbildning.

Regeringen anger i propositionen att den avser att återkomma med ytterligare reglering av den gymnasiala lärlingsutbildningen i en förordning.

Mottagande

Behöriga sökande till gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret har enligt propositionen rätt att bli mottagna i första hand endast i den egna kommunen eller i en kommun eller ett landsting som ingår i samma samverkansområde för utbildningen som hemkommunen. Till en gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska också behöriga sökande tas emot i första hand, om de är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder någon utbildning på det aktuella programmet. Behöriga sökande ska vidare tas emot i första hand, om de sökt till ett yrkesprogram i skolförlagd form som hemkommunen endast anordnar som gymnasial lärlingsutbildning. Regeringen anger som skäl för förslaget bl.a. följande. För att gymnasial lärlingsutbildning ska komma till stånd krävs ett nära samarbete, lokalt och regionalt, mellan huvudmän och de arbetsgivare som ska ta emot lärlingar. Att ta emot en lärling är ett långsiktigt åtagande från arbetsgivarens sida. Sammantalet innebär det att skolhuvudmännen inte förfogar över vilka utbildningar som kan erbjudas på samma sätt som när det gäller skolförlagd yrkesutbildning. Därför kan av naturliga skäl kommunens skyldighet att anordna gymnasial lärlingsutbildning inte sträcka sig lika långt som när det gäller övrig utbildning.

Vidare föreslås i propositionen att om en kommun antar en elev till gymnasial lärlingsutbildning, ska kommunen ha rätt till ersättning från elevens hemkommun enligt samma principer som gäller för skolförlagd utbildning.

Rätten att fullfölja en utbildning

Rätten att fullfölja en gymnasial lärlingsutbildning föreslås innebära att om lämplig arbetsplatsförlagd utbildning inte längre kan anordnas, ska eleven i stället erbjudas att fullfölja sin utbildning genom skolförlagd utbildning på det aktuella programmet. Om inte heller detta är möjligt, ska eleven erbjudas att fullfölja utbildningen på ett annat yrkesprogram.

Fortsatt utredning kring gymnasial lärlingsutbildning

Förutsättningarna för att inom gymnasial lärlingsutbildning kombinera anställning och studier bör enligt regeringens bedömning utredas. Utredningen bör även behandla vissa rättsliga frågor som berör lärlingar som inte är anställda samt elever som deltar i arbetsplatsförlagt lärande.

Högskoleförberedande program

Följande program föreslås vara högskoleförberedande program i gymnasieskolan: ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. Som nämnts ovan bedömer regeringen att det saknas skäl att ändra den väl inarbetade struktur för programnamn som gäller i dag. Vilka programgemensamma ämnen och vilka inriktningar som slutligt ska gälla för de olika programmen avser regeringen föreskriva i en förordning efter att ha beretts ytterligare av Statens skolverk i samråd med företrädare för lärosäten m.fl.

De högskoleförberedande programmen ska samtliga ge en god förberedelse för fortsatta studier vid universitet och högskolor. De föreslagna programmen ska ge de studerande möjlighet att få behörighet till de högskoleutbildningar som ligger närmast programmens huvudsakliga kunskapsområden. Enligt regeringens uppfattning är det studierna av de ämnen som ingår i programmen som sammantaget ger de kompetenser som ger förutsättningar för framgångsrika fortsatta studier. Det handlar t.ex. om förmåga att uttrycka sig muntligt och skriftligt kring abstrakta ämnen, förmåga att kritiskt granska och värdera utsagor samt förmåga att strukturera tankar och reflexioner. Det finns skäl att ifrågasätta om den omfattande flora av specialutformade program och lokala kurser som förekommer i dagens gymnasieskola i tillräcklig utsträckning når upp till kravet på att ge en god förberedelse för högskolan. I nuvarande gymnasieskola förekommer ett stort antal specialutformade program, i synnerhet olika varianter av samhällsvetenskapsprogrammet. För att möta skilda intressen föreslår regeringen att antalet högskoleförberedande program tillåts öka något. Regeringen bedömer att även antalet nationella inriktningar på programmen bör kunna bli något fler än i dag. Därigenom kommer behovet av lokalt beslutade utbildningar som motsvarar dagens lokala inriktningar och specialutformade program att minska. Utbildningarna blir därmed nationellt likvärdiga och sökbara för alla elever oavsett var de bor.

I det följande beskrivs översiktligt de högskoleförberedande program som föreslås.

Ekonomiprogrammet

I dag finns utbildning i ekonomi som en inriktning inom samhällsvetenskapsprogrammet. Utbildningen handlar bl.a. om hur företag och organisationer fungerar, regler och etiska överväganden på affärsområdet samt entreprenörskap. Ekonomiprogrammet är ett brett högskoleförberedande program som i första hand är avsett att förbereda för högskoleutbildningar i ekonomi, men som också förbereder för i princip alla samhällsvetenskapliga högskoleutbildningar. Regeringen föreslår ett ekonomiprogram för att

förbereda unga för vidare studier inom det ekonomiska området. Ekonomi-programmet bör också erbjuda möjlighet till fördjupning inom entreprenörskap och förberedelse för eget företagande.

Estetiska programmet

Dagens estetiska program riktar sig till dem som vill arbeta inom kulturområdet och inom estetiska yrken. Programmet kan därmed sägas delvis ha en yrkesprofil men räknas ändå som studieförberedande och saknar t.ex. obligatorisk arbetsplatsförlagd utbildning. Många elever övergår också till högskolan efter avslutad utbildning. Det estetiska programmet är således ett studieförberedande program, samtidigt som det har inslag av yrkesförberedelse. Programmet uppfattas därför som otydligt. Regeringen anser med stöd i remissinstansernas yttranden att det finns flera argument för att det även fortsättningsvis ska finnas ett självständigt estetiskt program. För att eleverna ska kunna upprätthålla och vidareutveckla sina färdigheter under gymnasietiden krävs att de studerar de programspecifika ämnena, t.ex. dans och musik, redan från start i gymnasieskolans årskurs 1. Vid urval till estetiska utbildningar bör resultatet på ett färdighetsprov som visar den sökandes möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen kunna användas som ett komplement till betygen. Genom att behålla ett estetiskt program kan därför samma regler för antagning och urval tillämpas för alla elever på programmet. Programmet ska dock vara tydligt högskoleförberedande.

Humanistiska programmet

Gymnasieutbildningar inom humaniora finns i dag inom samhällsvetenskapsprogrammets inriktningar kultur respektive språk. Kulturinriktningen utgår från människans villkor och verksamhet i olika kulturer och förståelse för kulturella uttryck medan inriktningen språk vänder sig till den som vill fördjupa sig i språk. I linje med vad som redovisats i föregående avsnitt föreslår regeringen att det estetiska programmet behålls som självständigt program. Det blir då en naturlig konsekvens att föreslå ett humanistiskt program, där utbildningar inom kultur och språk förs samman.

Naturvetenskapsprogrammet

Naturvetenskapsprogrammet förbereder i första hand för högskoleutbildningar inom det naturvetenskapliga och tekniska området. Programmet ger också en god förberedelse för de flesta andra högskoleutbildningar. Det nuvarande naturvetenskapsprogrammet är det näst största programmet efter samhällsvetenskapsprogrammet. Andelen elever som uppnår högskolebehörighet från det naturvetenskapliga programmet är den klart högsta av alla program. Fyra av fem elever som fick slutbetyg våren 2004 hade påbörjat en högskoleutbildning senast våren 2007. Det naturvetenskapsprogram som

föreslås bygger i stor utsträckning på det nuvarande naturvetenskapsprogrammet. Få intressenter har framfört behov av större strukturella förändringar av programmet.

Samhällsvetenskapsprogrammet

Det nya samhällsvetenskapsprogrammet föreslås i propositionen ersätta delar av dagens samhällsvetenskapsprogram samt medieprogrammet. I det nuvarande samhällsvetenskapsprogrammet inryms såväl samhällsvetenskaplig utbildning som utbildningar i ekonomi, kultur och språk. Knappt var fjärde elev på ett nationellt program går samhällsvetenskapsprogrammet. Det nuvarande samhällsvetenskapsprogrammet har en tydligt högskoleförberedande struktur. Programmet uppfattas samtidigt som profillöst och något av en förlängd grundskola. Ett tecken på att programmet inte fungerar tillräckligt väl är enligt regeringen de många specialutformade program närliggande samhällsvetenskapsprogrammet som förekommer. Med regeringens förslag blir samhällsvetenskapsprogrammet ett tydligare högskoleförberedande program inriktat mot samhälle och information.

Teknikprogrammet

Det nuvarande teknikprogrammet är det femte största nationella programmet i gymnasieskolan och kan profileras antingen som ett studieförberedande eller ett yrkesinriktat program. Drygt hälften av eleverna studerar vidare på högskola eller universitet. Programmet saknar nationella inriktningar och erbjuder i stället möjligheter till lokal profilering. Regeringen anser i propositionen att det finns behov av ett tekniskt högskoleförberedande program vid sidan av naturvetenskapsprogrammet. Teknikprogrammet ska förbereda elever för vidare studier inom det tekniska området samt för studier inom naturvetenskapliga eller andra vetenskapliga områden. Andelen sökande till ingenjörsutbildningar inom högskolan har minskat drastiskt de senaste tio åren. Erfarenheter från den tidigare fyraåriga tekniska linjen visar att ett tekniskt program kan attrahera andra elevgrupper än de som annars väljer naturvetenskapsprogrammet. Teknikprogrammet ska till skillnad från nuvarande teknikprogram ha nationellt fastställda inriktningar för att öka tydligheten för eleverna.

De nationella programmens struktur

Ett fullständigt nationellt program föreslås även i fortsättningen omfatta 2 500 gymnasiepoäng. Möjligheten att utöka programmet för dem som önskar och bedöms kunna klara utökade studier ska finnas kvar. Elever på yrkesprogram ska alltid ha rätt att få läsa sådana kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskolan som individuellt val eller som utökat program. De nationella programmen föreslås även i fortsättningen bestå av ämnen som är obligatoriska för samtliga elever samt ämnen som är obligatoriska för de elever som läser ett visst program. Programmen

kommer som i dag att kunna ha flera olika inriktningar. Ett valbart utrymme, som ska ge ytterligare programfördjupning, ska finnas på varje program. Inom de 2 500 poäng som en fullständig utbildning omfattar ska det dessutom finnas utrymme för ett gymnasiearbete och ett individuellt val.

Gymnasiegemensamma ämnen

Begreppet kärnämnen föreslås tas bort ur skollagen (1985:1100) och ersätts av begreppet gymnasiegemensamma ämnen, för att beteckna de ämnen som ska ingå i samtliga nationella program. Regeringen framhåller i propositionen att begreppet kärnämne innebär att kurser av samma omfattning och med samma innehåll är obligatoriska för samtliga elever på nationella och specialutformade program i dagens gymnasieskola. Begreppet är dock missvisande då det snarast är fråga om kärnämneskurser som är obligatoriska. De flesta kärnämnen innehåller fler kurser än de specifika kärnämneskurserna. Skolans uppdrag att förbereda alla elever för ett aktivt deltagande i samhällslivet vilar i hög grad på grundskolan. Även gymnasieskolan har en viktig del i detta uppdrag, och kärnämnen fyller en viktig funktion för att åstadkomma detta.

Regeringen anser i propositionen att gymnasieskolan tydligare än i dag måste förbereda eleverna för yrkeslivet och fortsatt yrkesutbildning respektive för fortsatta studier vid universitet och högskolor. Därför kan enligt regeringen inte antalet kärnämnen vara alltför stort. Yrkesprogrammen måste nå längre i yrkesutbildning än i dag. Yrkesutbildningen kan därför inte ha ett alltför omfattande allmänt innehåll. Regeringen föreslår därför att omfattningen av vissa av dagens kärnämnen på yrkesprogrammen minskas för att kunna ge ett ökat utrymme för yrkesfördjupning. Regeringen anser vidare att historia, som inte är ett kärnämne i dagens gymnasieskola, ska vara ett gymnasiegemensamt ämne. Estetisk verksamhet tas bort som gymnasiegemensamt ämne. Kurser i estetiska ämnen bör dock alltid erbjudas som individuellt val.

Regeringen framhåller i propositionen att inte bara omfattningen utan även innehållet i gymnasiegemensamma kurser, till skillnad från dagens kärnämneskurser, kan behöva variera för att anpassas till de examensmål som ska finnas för respektive utbildning. Det ökar elevernas motivation och förståelse av ämnens betydelse. Det gäller för ämnet matematik, där regeringen bedömer att olika alternativ av den första kursen behöver tillskapas, men det kan också gälla för fler gymnasiegemensamma ämnen. Regeringen avser enligt propositionen att ge Skolverket i uppdrag att överväga behovet av olika alternativa kurser i övriga gymnasiegemensamma ämnen.

Nedan anges de gymnasiegemensamma ämnena och den omfattning de enligt regeringens förslag ska ha enligt bilaga 2 till skollagen.

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk 100

Engelska 100

Matematik 100

Idrott och hälsa 100

Historia 50

Samhällskunskap 50

Religionskunskap 50

Naturkunskap 50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk 300

Engelska 200

Matematik 100/200/300*

Idrott och hälsa 100

Historia 50/100/200**

Samhällskunskap 100/200***

Religionskunskap 50

Naturkunskap 100****

*Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200, naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

**Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100. Estetiska och humanistiska programmen 200.

***Ekonomiprogrammet 200.

****På naturvetenskapsprogrammet ersätts naturkunskap med karaktärsämnen biologiska, fysik och kemi, på teknikprogrammet med karaktärsämnen fysik och kemi.

Individuellt val

I propositionen framhåller regeringen att gymnasieskolan är en frivillig skolform där eleverna ska ges möjlighet att välja utbildningsinriktningar efter fallenhet och intresse. Möjligheten att påverka studiernas innehåll ökar motivationen och intresset för studierna och ger därmed förutsättningar för ökad måluppfyllelse. Samtidigt är det, enligt regeringens mening, viktigt att studierna i gymnasieskolan leder till att eleverna bättre kan etablera sig på arbetsmarknaden respektive bli mer framgångsrika i sina fortsatta studier. De val som eleven gör ska därför enligt regeringens uppfattning i högre grad än vad som hittills varit fallet inriktas mot dessa mål. I många fall har de valmöjligheter som står till buds på den enskilda skolan inte motsvarat de förväntningar som eleverna har haft, vilket skapat frustration och besvikelse. I förslaget till ny gymnasieskola ges även fort-

sättningsvis utrymme för egna val och möjligheter att påverka utbildningens innehåll. Eleverna får tillgång till fler nationella program än i dag liksom till fler nationella inriktningar och möjligheter till ytterligare specialisering inom programmets ram. För att förstärka möjligheten till programfördjupning föreslår regeringen att det individuella valet minskas med 100 gymnasiepoäng till att omfatta totalt 200 gymnasiepoäng på samtliga program.

Regeringen gör i propositionen bedömningen att det av en förordning bör framgå vilka kurser som alltid ska erbjudas som individuellt val.

Programfördjupning m.m.

På varje program bör det enligt regeringens bedömning även fortsättningsvis finnas utrymme för specialisering. Det valbara utrymmet av karaktärsämneskurser bör benämnas programfördjupning. De karaktärsämnen som erbjuds för yrkesprogram bör svara mot krav som arbetslivet och branscherna ställer. Om en skola vill erbjuda en specifik yrkesutgång är det rimligt att de kurser som branschen har som krav för yrket erbjuds som programfördjupning. På högskoleförberedande program är det naturligt att programfördjupningen motsvarar sådana kurser som har särskild betydelse för fortsatta studier i högskolan, i synnerhet sådana kurser som krävs för särskild behörighet till högskoleutbildningar inom det område som programmet i första hand utbildar för.

Gymnasiearbete

Ett gymnasiearbete föreslås enligt propositionen införas som ska omfatta 100 gymnasiepoäng, dvs. samma omfattning som dagens projektarbete. Gymnasiearbetet måste enligt regeringens förslag vara godkänt för att bevis om gymnasieexamen ska kunna utfärdas.

Ett flexibelt system

Mot bakgrund av hur snabbt arbetsmarknaden kan förändras och att förutsättningarna varierar i olika delar av landet anser regeringen i propositionen att det även i fortsättningen bör finnas goda möjligheter till flexibilitet och lokal anpassning av utbildningarna i gymnasieskolan. Den struktur för gymnasieprogrammen som föreslås innehåller en inbyggd flexibilitet, framför allt på yrkesprogrammen. Inom alla program finns det ett utrymme för programfördjupning som gör det möjligt att anpassa innehållet i programmen efter lokala förutsättningar. Inom ramen för de kurser som Statens skolverk ska besluta om för programfördjupningen kan huvudmännen själva avgöra vilka kurser man vill erbjuda.

Trots att antalet program föreslås öka och den flexibilitet som byggs in i systemet genom utrymmet för programfördjupning, anser regeringen att det är viktigt att ibland kunna göra vissa avvikelser från vad som annars gäller för de nationella programmen. Det måste finnas utrymme för föränd-

ring och förnyelse inom gymnasieskolan. Förändringar på arbetsmarknaden gör att det måste finnas former för att fånga upp nya utbildningsbehov och att utveckla nya utbildningar. Utbildningar som är efterfrågade och av god kvalitet, men som inte helt ryms inom den nationella programstrukturen, måste kunna anordnas även fortsättningsvis. Det är också av vikt att lokala initiativ till utbildningar, som syftar till att svara mot ett lokalt eller regionalt behov, kan tas om hand. I följande avsnitt beskrivs förslag till särskilda varianter, riksrekryterande utbildningar samt idrottsutbildningar utan riksrekrytering.

Nationellt kvalitetssäkrade särskilda varianter ersätter specialutformade program

Särskilda varianter föreslås kunna inrättas inom nationella program. Särskilda varianter kan, liksom nationella inriktningar, börja det första, andra eller tredje läsåret. Enligt dagens bestämmelser beslutar skolhuvudmannen själv om att inrätta specialutformade program för en grupp elever. Specialutformade program ska vara i nivå med nationella program och innehålla utbildning i samma kärnämnen som nationella program men kan i övrigt utformas fritt. Omfattningen av specialutformade program vid kommunala skolor har ökat kraftigt. Läsåret 2007/08 gick drygt 10 % av eleverna i gymnasieskolan på specialutformade program, att jämföra med knappt 4 % 1997/98. Till det kommer de utbildningar vid fristående skolor som motsvarar nationella program till art och nivå, men som avviker från dessa till större eller mindre del.

I propositionen framhåller regeringen att det finns å ena sidan specialutformade program som på ett positivt sätt har bidragit till en förnyelse av gymnasieskolan. Å andra sidan finns det specialutformade program som inte motsvarar de krav som ställs på innehåll och mål för nationella program. Dessutom finns det en risk för att det mycket stora utbud av utbildningar som i dag erbjuds gör det svårt att garantera nationell likvärdighet. Enligt regeringens mening är det av stor betydelse att gymnasieskolan utformas så att utbildningsutbudet är kvalitetssäkrat, överblickbart och att elevernas rätt till likvärdig utbildning tillgodoses. Avnämare måste kunna vara säkra på att de elever de tar emot har sådana kunskaper som gymnasieskolan avser att ge. Samtidigt måste beredskap och utrymme för förändringar byggas in i systemet. Enligt den bedömning regeringen gör i propositionen innebär särskilda varianter en väl avvägd balans mellan å ena sidan behovet av flexibilitet och frihet för huvudmännen och å andra sidan överblickbarhet, kvalitetssäkring och trygghet för elever och avnämare. När en särskild variant utformas ska hela eller delar av det sammantagna utrymmet för inriktning och programfördjupning kunna användas.

I propositionen konstaterar regeringen vidare att en nationell kvalitetssäkring av utbildningen bidrar till att eleverna kan känna sig trygga i att det finns en efterfrågan på de kunskaper och färdigheter en utbildning ger. Regeringen föreslår därför att samtliga utbildningar prövas och godkänns

av Skolverket och att möjligheten att lokalt besluta om att inrätta specialutformade program tas bort. Ett villkor för att inrätta särskilda varianter bör vara att utbildningen kan hänföras till ett nationellt program, men att behovet av avsteg är större än vad som rimligtvis kan tillgodoses inom ramen för de nationella inriktningarna eller programfördjupningen inom berört program. Genom förslaget kan verksamheter av god kvalitet som inte helt passar in i det nya systemet behållas. Besluten om särskilda varianter bör liksom beslut om riksrekryterande utbildningar vara tidsbestämda. På detta sätt säkerställs att det finns en efterfrågan och ett behov av den specifika utbildningen.

En särskild variant bör redan från det år den godkänns första gången omfattas av frisökning. Regeringen anser därtill i propositionen att det är rimligt att det i beslutet om godkännande av en särskild variant anges det belopp som elevens hemkommun ska betala till en anordnare. Härigenom undviker man att en hemkommun tvingas betala stora belopp till en annan huvudman, utan att ersättningen står i relation till anordnarens faktiska kostnader för utbildningen alternativt att utbildningen ligger på en orimligt hög kostnadsnivå i förhållande till kvaliteten i utbildningen och dess resultat. Hög kvalitet kan dock inte motivera hur höga kostnader som helst. Regeringen menar därtill att det finns en uppenbar risk att huvudmän skapar mycket kostsamma utbildningar som i och för sig håller hög kvalitet, men där kostnaderna till stor del drabbar andra kommuner. Därför anser regeringen att rimligheten i kostnadsnivån måste ges särskild uppmärksamhet vid inrättandet av särskilda varianter. Möjligheten att erbjuda särskilda varianter kommer, enligt regeringens bedömning, att skapa goda förutsättningar för huvudmän att erbjuda utbildning av hög kvalitet som tidigare erbjudits i form av specialutformade program.

Av Skolverket godkända idrottsutbildningar

Utöver riksrekryterande idrottsutbildningar bör det enligt regeringens bedömning vara möjligt att inrätta andra idrottsutbildningar som prövas och godkänns av Statens skolverk. Bedömningen ger möjlighet till utbildningar med specialidrott som inte är riksrekryterande, något som redan förekommer i dag. Skillnaden mot i dag är att även dessa utbildningar bör vara föremål för nationell kvalitetskontroll. Dessutom bör alla utbildningar tillstyrkas av ett specialidrottsförbund och vara av tydlig elitidrottskaraktär – det får inte endast vara fråga om nationella program med mer idrott än vanligt i syfte att tillgodose enskilda elevers önskemål.

Riksrekryterande utbildningar

Riksrekrytering föreslås liksom i dag få beslutas för nationella program av regeringen eller en myndighet. Ett beslut om riksrekrytering får innebära att den riksrekryterande utbildningen i fråga om struktur, innehåll och examensmål får avvika från vad som annars gäller för nationella program. Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och

hur många platser utbildningen får omfatta. Därtill föreslås att regeringen får meddela föreskrifter om vilken myndighet som fattar beslut om riksrekrytering. Regeringen föreslås också få meddela föreskrifter med villkor för att en utbildning ska kunna bli riksrekryterande. Vidare föreslås i propositionen att hemkommunen ska betala det belopp som anordnaren får i ersättning för elever boende i annan kommun och som har beslutats i varje särskilt fall av regeringen eller en myndighet.

Regeringen framhåller i propositionen att den nya programstrukturen med fler nationella program och inriktningar sannolikt minskar behovet av riksrekryterande utbildningar, särskilt som programmens utformning bättre än i dag ska följa och motsvara de krav som avnämare ställer för att förbereda ungdomar för ett framtida yrkesliv och vidare studier. Det framtida behovet av riksrekryterande utbildningar bedöms därför vara begränsat.

Regeringen anser vidare att det finns utbildningar som ryms inom nationella program men som inte kan komma till stånd utan riksrekrytering därför att elevunderlaget i närområdet är alltför begränsat. Det finns även utbildningar av nationellt intresse som till sitt innehåll och sin struktur inte ryms inom något nationellt program men som ändå bör kunna erbjudas inom gymnasieskolan. Därför gör regeringen bedömningen att det bör finnas olika former av riksrekryterande utbildningar, för närvarande främst inom utbildningar motiverade av behov på arbetsmarknaden som inte kan tillgodoses på annat sätt, spetsutbildningar inom idrottsområdet och inom det estetiska området, och spetsutbildningar inom matematik, naturvetenskap, samhällsvetenskap och humaniora. Regeringen avser enligt propositionen att reglera detta närmare i en förordning. Regeringen gör vidare bedömningen att försöksverksamheten med riksrekryterande gymnasial spetsutbildning kommer att anpassas och fortsätta.

Behörighet och antagning

Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram

Regeringen föreslår i propositionen att den nuvarande regleringen i skollagen när det gäller behörighet behålls för behörighet till ett yrkesprogram. För behörighet till gymnasieskolans nationella och specialutformade program krävs i dag godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik, eller på annat sätt förvärvade likvärdiga kunskaper.

En konsekvens av dagens behörighetsregler, framhåller regeringen, är att elever som har godkända betyg enbart i de tre behörighetsgivande ämnena visserligen är behöriga men dåligt rustade för gymnasiestudier. Elever med mycket låga meritvärden har visat sig ha små möjligheter att klara utbildningen och fullföljer den i liten utsträckning. Elever med ofullständiga gymnasiebetyg har mycket svårare att etablera sig på arbetsmarknaden än elever med en fullständig gymnasieutbildning. Det är därför

angeläget att skapa ett system som så långt möjligt säkrar att de elever som antas till nationella program också har förutsättningar att genomföra utbildningen med framgång.

Regeringen gör bedömningen att förutsättningarna för att fler elever kommer att nå kunskapsmålen kommer att förbättras betydligt med ett antal insatser för att förbättra resultaten i grundskolan som vidtagits, bl.a. införandet av nationella mål i grundskolan, en ny speciallärarutbildning och ökade statsbidrag för att stärka basfärdigheterna läsa, skriva och räkna. Regeringen ämnar därför enligt propositionen bereda frågan om hur behörighetsreglerna för ett yrkesprogram ska utformas vidare och avser att inom kort återkomma i denna fråga, så att nya regler kan träda i kraft samtidigt med de skärpta behörighetskrav till högskoleförberedande program som föreslås (se nedan).

Behörighetskrav till gymnasieskolans högskoleförberedande program

För behörighet till ett högskoleförberedande program ska enligt regeringens förslag krävas godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen. Med godkänt betyg i ett ämne ska, liksom tidigare, likställas att den sökande på annat sätt än genom grundskolestudier förvärvat likvärdiga kunskaper. Förslagen syftar till att motverka att elever med bristande förkunskaper tas emot på program och misslyckas med att tillgodogöra sig och fullfölja utbildningen. Skälen för att fler ämnen ska krävas för behörighet till högskoleförberedande program är att de flesta av ämnena på dessa program bygger vidare på grundskolans ämnen. De flesta av yrkesprogrammets ämnen är nya ämnen utan direkt koppling till grundskolans ämnen. Därför har grundskolebetygen ett bättre prognosvärde för framgång på de högskoleförberedande programmen än på yrkesutbildningarna.

En sökande som saknar godkänt betyg i engelska men uppfyller övriga behörighetskrav ska ändå anses behörig, om den sökande på grund av speciella personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av sin tid i grundskolan eller motsvarande utbildning och den sökande bedöms ha förutsättningar att klara studierna på det sökta programmet. Det är enligt regeringens mening rimligt att dessa elever ges möjlighet att bli behöriga till högskoleförberedande program. Elever som inte nått upp till nivån för godkänt betyg i engelska, men som av styrelsen för utbildningen bedöms kunna klara programmet, ska kunna beviljas tillträde till högskoleförberedande program. Ett undantag från de kunskapsrelaterade behörighetskraven ska därför införas i lag. För att kunna komma i fråga för undantagsregeln krävs att den sökande på grund av speciella personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av undervisningen i grundskolan eller motsvarande. Sådana speciella personliga förhållanden kan vara att den sökande relativt nyligen anlant till Sverige från ett land där engelska inte förekommit i skolundervisningen i någon

större utsträckning. Men det kan också röra sig om elever som på grund av andra speciella personliga förhållanden inte har kunnat delta i engelskundervisning i Sverige eller utomlands. Bestämmelsen är enligt propositionen avsedd att tillämpas restriktivt.

Det kommer, anger regeringen, att regleras i en förordning att elever som tas emot till ett högskoleförberedande program utan godkänt betyg i engelska ska erbjudas särskilt stöd i ämnet.

Mottagande i andra hand

Frisökning som begrepp används inte i författningarna men är ett vedertaget begrepp inom skolväsendet. Med frisökning menas att elever ges en möjlighet, men inte en rättighet, att tas emot på ett nationellt program i en annan kommun än hemkommunen, även om utbildningen erbjuds av hemkommunen. En sådan elev tas emot i andra hand i mån av plats. En uttrycklig bestämmelse om andrahandsmottagande föreslås nu införas i skollagen (1985:1100). Tidigare har ett sådant mottagande bara reglerats i bestämmelserna om interkommunal ersättning. I likhet med vad som gäller i dag föreslås att ett beslut om mottagande i andra hand inte ska kunna överklagas.

När eleven har tagits emot i andra hand, ska ersättningen enligt propositionens förslag högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Är anordnarens kostnad lägre, ska hemkommunen i stället ersätta den lägre kostnaden.

Ansökan och antagning

När en elev i dag söker gymnasieutbildningar som anordnas av en annan kommun än elevens hemkommun ska ansökan lämnas till hemkommunen, som vidarebefordrar ansökan till styrelsen för utbildningen i den kommun som anordnar den sökta utbildningen. Det finns ingen motsvarande reglering av förfarandet när en elev söker en utbildning på en fristående skola. Regeringen föreslår i propositionen att regelverket i detta avseende i fortsättningen ska gälla oberoende av huvudman. En elev som söker en gymnasieutbildning hos en annan huvudman, såväl en kommunal som en fristående, än hemkommunen ska därför lämna sin ansökan till hemkommunen. Hemkommunen ska enligt förslaget omedelbart vidarebefordra ansökan till den huvudman som svarar för den sökta utbildningen. Avser ansökan mer än en utbildning, ska den sökande ange i vilken ordning han eller hon önskar komma i fråga.

Ordet "antagning" föreslås ersätta ordet "intagning". Någon förändring i sak är dock inte regeringens avsikt med förslaget. Enligt nu gällande bestämmelser ansvarar styrelsen för utbildningen för intagningen till de olika utbildningar som anordnas inom kommunen eller landstinget. Samma ordning föreslås gälla även i fortsättningen. Antagningsorganisationen får vara gemensam med en annan kommun och gemensam för gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Det finns inget som hindrar att sådan samord-

nad antagning till gymnasieutbildning också omfattar fristående skolor. Bestämmelsen syftar till att förtydliga de olika möjligheter som finns att organisera antagningen till gymnasieskolan men innebär ingen förändring i sak.

Betyg och ämnesplaner

Kursbetyg

I propositionen föreslår regeringen att dagens system med kursbetyg behålls. Systemet innebär att eleven efter varje avslutad kurs och efter genomfört gymnasiearbete får betyg på kursen och gymnasiearbetet.

En ny betygsskala

Den nya betygsskalan A–F införs, enligt regeringens bedömning, i gymnasieskolan fr.o.m. höstterminen 2011 samtidigt med att de nya programmen och de därmed sammanhängande nya ämnesplanerna införs. Riksdagen har våren 2009 bifallit propositionen En ny betygsskala (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169).

Nya kurser

Lokalt beslutade kurser bör enligt regeringens bedömning inte längre förekomma i gymnasieskolan. Lokalt initierade kurser kan dock efter kvalitets-säkring beslutas av Statens skolverk. Regeringen avser att återkomma till frågan i en förordning. Som skäl för bedömningen anger regeringen i propositionen att ett problem med de lokala kurserna enligt Skolverket är att de sällan svarar mot behov som inte kan tillgodoses inom nationella kurser, såsom avsikten med dem var. Ett annat problem är elevens rättssäkerhet. De lokala kurserna är ofta lärarberoende och förekommer ofta endast under begränsad tid. Det har visat sig svårt för elever med betyget Icke godkänt i en lokal kurs att i efterhand kunna pröva för att få ett godkänt betyg, eftersom ett krav är att kursen fortfarande erbjuds i kommunen.

Gymnasieexamen

Yrkesexamen och högskoleförberedande examen

En gymnasieutbildning på ett nationellt program syftar enligt förslaget i propositionen till en gymnasieexamen. Förslaget innebär två typer av gymnasieexamen. Studier på yrkesprogram leder till yrkesexamen och studier på högskoleförberedande program leder till högskoleförberedande examen. Regeringen framhåller att syftet med en gymnasieexamen är att befästa och förstärka kvaliteten i svensk gymnasieutbildning. Genom de gymnasieexamina som föreslås ges ökade förutsättningar för målstyrning på nationell nivå och ett tydligt resultatmått införs. Därigenom ökar den nationella likvärdigheten, vilket leder till en högre kvalitet på gymnasieutbildningen.

En gymnasieexamen ger vidare möjlighet att utvärdera gymnasieskolan som system då examen kan användas som resultatmått. Införandet av en gymnasieexamen ger också en ökad tydlighet gentemot andra länder. Sverige har fram till nu varit ett undantag i EU. De flesta europeiska länder har någon form av examen på gymnasial nivå.

Krav för yrkesexamen

I propositionen föreslås att yrkesexamen, för elever som har betyg från ett nationellt yrkesprogram som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng, ska utfärdas om eleven har godkända betyg som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng. I de godkända betygen måste det ingå en eller flera kurser, som framgår av en förordning, i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik om sammanlagt 100 gymnasiepoäng i varje ämne, och gymnasiearbetet. Därutöver ska de andra kurser som framgår av förordningen för respektive yrkesprogram ingå i de godkända betygen.

Regeringen anger i propositionen som skäl för förslaget bl.a. att yrkesutbildningen i Sverige behöver stärkas. Kvaliteten i utbildningen måste öka och utbildningen måste leda till att fler ungdomar etablerar sig på arbetsmarknaden. Genom att införa en yrkesexamen ökar vidare tydligheten i vad utbildningen ska leda till och vilka krav som ställs. Genom de nationella och lokala programråd som ska finnas (se ovan) ges avnämare ett ökat inflytande över utbildningen. Det handlar t.ex. om inflytande över de examensmål som ska styra utbildningen i ett helhetsperspektiv (se nedan) samt om att bistå Statens skolverk i arbetet med att ta fram lämpliga uppgifter för gymnasiearbetet. Det kan också handla om att ge råd om lämpliga medbedömare av gymnasiearbetet.

Regeringen framhåller i propositionen att yrkesexamen inte ska utformas som en kopia av examen från högskoleförberedande program med högskolestudier som mål. Kraven för yrkesexamen ska formuleras i samverkan med arbetslivet. Att en elev har fått bevis om yrkesexamen ska vara en garanti för att eleven har en gedigen grundläggande yrkesutbildning på en erkänd nivå. Därigenom ökar även elevernas motivation för att genomföra och fullfölja utbildningen med goda resultat. Fokus ska vara på elevens yrkeskunnande. Regeringen skriver även i propositionen att den avser att ge Skolverket i uppdrag att efter samråd med de nationella programråden för respektive yrkesprogram lämna förslag till reglering av examenskraven för respektive yrkesprogram.

Krav för högskoleförberedande examen

För elever som har betyg från ett nationellt högskoleförberedande program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng ska enligt förslaget i propositionen högskoleförberedande examen utfärdas om eleven har godkända betyg om minst 2 250 gymnasiepoäng. I de godkända betygen måste det ingå en

eller flera kurser i svenska eller svenska som andraspråk om sammanlagt 300 gymnasiepoäng, engelska om sammanlagt 200 gymnasiepoäng, matematik om sammanlagt 100 gymnasiepoäng och gymnasiearbetet.

Examen från högskoleförberedande program ska borga för att eleven är väl förberedd för fortsatta studier vid universitet och högskolor. Det är därför naturligt att examen från dessa program motsvarar kraven för grundläggande högskolebehörighet. Andra skäl för förslaget som regeringen framhåller är att studenter som inte har godkända betyg på kärnämneskurserna i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik avlägger färre högskolepoäng på viss tid än de studenter som har fått godkända betyg i nämnda ämnen. Goda kunskaper i dessa ämnen är centrala för att en student ska kunna tillgodogöra sig högskoleutbildning. Högre utbildning förutsätter bl.a. att studenten på ett självständigt och aktivt sätt kan tillgodogöra sig och förstå akademisk litteratur på såväl svenska som engelska och samtidigt omsätta kunskaperna i praktiskt och teoretiskt handlande. Kraven för grundläggande behörighet har skärpts så att godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik krävs från den 1 januari 2010.

Godkända betyg i ämnet svenska i en omfattning av 300 poäng ska krävas för högskoleförberedande examen. I engelska ska krävas 200 poäng och i matematik ska krävas en omfattning av 100 poäng. Regeringen kommer enligt uppgift i propositionen att meddela föreskrifter om vilka kurser i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik som ska krävas.

Examensmål

För varje nationellt program föreslås att det ska finnas examensmål som innehåller mål för programmet. Examensmålen ska, som namnet anger, ligga till grund för planeringen av utbildningen och undervisningen från elevens första dag på programmet. I dag kan gymnasieutbildningen upplevas som alltför fragmentiserad. Det stora smörgåsbord av utbildningsvägar som erbjuds eleverna och det stora kursutbud som, åtminstone i teorin, finns att välja på leder till oöverskådlighet. Det kan vara svårt för kommande arbetsgivare och andra avnämare att förstå vad utbildningen kvalificerar för. Examensmålen ska styra utbildningen och gymnasiearbetets utformning och innehåll. Därför måste enligt regeringen även inriktningar, yrkesutgångar och särskilda varianter på programmen kunna kopplas till examensmålen. Målen ska vara så tydliga att de kan förstås av elever och föräldrar, arbetsgivare och andra avnämare. Examensmålen måste dock medge viss flexibilitet inom programfördjupningen och vid utformningen av de särskilda varianter som efter Statens skolverks godkännande ska få anordnas.

Regeringen anger i propositionen att avsikten i det kommande reformuppdraget till Skolverket är att ge verket i uppdrag att tillsammans med branscher och avnämare utforma förslag till examensmål. Examensmålen beslutas av regeringen i en förordning.

Gymnasiearbetet

Regeringen gör i propositionen bedömningen att gymnasiearbetet bör betygsättas med godkänt betyg respektive inte godkänt betyg. Den närmare regleringen av betygssättningen och bedömningen av gymnasiearbetet kommer att finnas i en förordning. Gymnasiearbetet ska relatera till examensmålen och vara ett kvitto på att eleven är väl förberedd för kommande högskolestudier respektive det yrkesområde som programmet utbildar för. Därför blir det naturligt att gymnasiearbetet genomförs i slutet av utbildningen. På yrkesprogrammen bör gymnasiearbetet pröva elevernas förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet och visa att eleverna har kunskaper som motsvarar branschens krav för anställning.

Examensbevis

En elev som har fullföljt utbildningen och uppfyller de krav för examen som gäller för det program som eleven gått bör enligt regeringens bedömning få ett examensbevis. Bevis om gymnasieexamen utfärdas när kraven är uppfyllda. Av examensbeviset för yrkesexamen bör det framgå om eleven genomgått lärlingsutbildning. Vidare bör det framgå om en elev med yrkesexamen läst sådana kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för högskoleförberedande examen.

En elev som av någon anledning inte uppfyller kraven för att få en examen efter en avslutad utbildning bör få ett studiebevis. I studiebeviset redovisas de kurser eleven gått och de betyg som eleven fått. Även en elev som genomfört utbildningen men som till följd av stor frånvaro inte fått betyg i alla kurser som ingår i utbildningen bör få ett studiebevis.

Begreppet slutbetyg bör tas bort. Elever som avbryter utbildningen eller byter skola bör få ett utdrag ur betygs katalogen.

Särskilda insatser för färre avbrott och fler elever med godkända betyg

Reducerat program

Den nuvarande begränsningen att en elev bara får reducera kurser omfattande maximalt 250 poäng bör enligt regeringens bedömning tas bort. Reduceringen bör i stället omfatta det antal poäng som bedöms rimligt för den enskilde eleven. Från och med höstterminen 2010 krävs för grundläggande behörighet att en student har slutbetyg från ett fullständigt program. Elever med reducerat program kommer således med de behörighetsregler

för högskolestudier som gäller från den 1 juli 2010 inte längre att uppnå grundläggande högskolebehörighet. Regeringens förslag om examen förutsätter också att en fullständig gymnasieutbildning har genomförts. Bestämmelsen om reducerat program är avsedd att tillämpas restriktivt. Frågor om reducerat program regleras i gymnasieförordningen (1992:394). Regeringen avser enligt uppgift i propositionen att återkomma till denna fråga genom ändringar i förordningen.

Anmälan till elevens hemkommun

När en elev börjar eller slutar vid en gymnasieskola med annan huvudman än hemkommunen, föreslås huvudmannen snarast meddela detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun. Detsamma ska gälla när en elev börjar eller slutar på en fristående skola. Genom förslaget underlättas för elevens hemkommun att löpande hålla sig informerad om vad de elever gör som inte befinner sig i utbildning för att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder i enlighet med kommunens informationsansvar (se 1 kap. 18 § skollagen [1985:1100]).

Individuell anpassning av ett nationellt program

Regeringen föreslår i propositionen att om det finns särskilda skäl får styrelsen för utbildningen besluta att en elevs utbildning på ett nationellt program till sitt innehåll får avvika från vad som annars gäller för programmet. Det kan finnas ett behov av flexibilitet på individnivå. En anpassning kan underlätta för eleven vid byte av program genom att eleven får tillgodoräkna sig redan godkända kurser. På så sätt kan förlängd studietid till följd av programbyten undvikas. Anpassningen är inte tänkt att vara en stödåtgärd, men för den enskilde eleven kan det vara en bättre lösning än att behöva börja om. De krav som ställs för att få examen utgör en begränsning av de kurser som kan bytas ut. Detta medför att det inte kan bli fråga om mer än ett begränsat antal poäng som kan anpassas. En anpassning av ett nationellt program för en enskild elev kan också vara ett alternativ till reducerat program – en lösning som dessutom bara ska tillämpas i de fall inga andra åtgärder fungerat. Den närmare regleringen av den individuella anpassningen kommer att anges i förordningen.

Elever som saknar behörighet till nationella program

Regeringen föreslår i propositionen att nuvarande reglering i skollagen (1985:1100) när det gäller de individuella programmen för närvarande behålls. Enligt dagens bestämmelser ska ett individuellt program först och främst förbereda eleven för studier på ett nationellt eller specialutformat program. Regeringen anser att det är problematiskt att målsättningen med IV är övergång till ett nationellt eller specialutformat program, trots att ett antal elever aldrig är aktuella för dessa alternativ. De utbildningsalternativ som bör finnas tillgängliga för elever som saknar behörighet till gymnasie-

skolans nationella program bör enligt regeringens bedömning beredas vidare, och regeringen avser enligt propositionen att återkomma i denna fråga.

Vissa övriga gymnasiefrågor

Upphävande av riksdagsbindningar

Under årens lopp har en mängd olika frågor som regleras i en förordning och som formellt utgörs av regeringens föreskrifter blivit föremål för olika uttalanden från riksdagens sida. Beroende på hur dessa uttalanden har utformats har de blivit mer eller mindre bindande för utformningen av förordningsregleringen. Sammantaget har med tiden ett mycket svåröverskådligt system av s.k. riksdagsbindningar bildats.

Om riksdagen antar förslagen i propositionen har lagregleringen för gymnasieskolan väsentligen förändrats. En översyn av gällande förordningar på området kommer då enligt regeringen att bli nödvändig. När regeringen i samband med översynen och i fortsättningen meddelar föreskrifter på området, bör regeringen inte behöva beakta riksdagsbindningar som hänger samman med äldre lagstiftning. Visserligen skulle det i en del fall kunna anses klart att de äldre ställningstagandena blivit inaktuella på grund av senare riksdagsbeslut. I många fall skulle regeringen dock tvingas till en oönskad värdering av om riksdagsuttalandena fortfarande kunde anses bindande för regeringen. Tidigare riksdagsbindningar bakom olika bestämmelser som rör gymnasieskolan och motsvarande utbildningar föreslås därför hävas.

Heltidsstudier

Regeringen lämnar i propositionen förslag om att utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier. Att studier i gymnasieskolan ska bedrivas på heltid framgår inte av dagens skollag (1985:1100). Syftet med bestämmelsen är att förtydliga att undervisningen ska fördelas jämnt över terminer och läsår.

Tillgång till studie- och yrkesvägledning

Begreppet studie- och yrkesorientering ska enligt regeringens förslag bytas ut mot studie- och yrkesvägledning i skollagen (1985:1100). Huvudmannen ansvarar enligt bestämmelsen för att elever i grundskolan, gymnasieskolan och specialskolan och i fristående skolor som anordnar motsvarande utbildning har tillgång till sådan kompetens att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till sådan vägledning. I läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94) föreskrivs i dag vilket ansvar skolan och dess personal har för att erbjuda studie- och yrkesvägledning. Mot bakgrund av de kvalitetsbrister som framkommit i

Skolverkets utvärderingar och inspektioner bedömer regeringen att den information och vägledning som erbjuds till elever inte alltid är tillräcklig. Regeringen anser att en väl fungerande studie- och yrkesvägledning har stor betydelse för att fler elever ska välja en utbildning som motsvarar deras förväntningar, vilket också kan bidra till en förbättrad genomströmning i gymnasieskolan. Det finns därför skäl att lyfta fram de bestämmelser som rör tillgång till studie- och yrkesvägledning genom att föra in dem i skollagen (1985:1100).

Möjlighet att läsa utökat program

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreslås även fortsättningsvis få meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden. Bemyndigandet är avsett att användas t.ex. för att i vissa fall kunna utöka den garanterade undervisningstiden. När det gäller elever som beviljas att läsa utökat program, gör regeringen bedömningen att de även bör garanteras utökad undervisningstid. Frågan kommer att regleras i en förordning.

Möjlighet att läsa in grundläggande behörighet

Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Det kan ske genom individuellt val eller som utökat program.

Konsekvenser för fristående skolor

Om en fristående skola anordnar sådan utbildning som en kommun enligt 5 kap. skollagen (1985:1100) får anordna inom ramen för nationella program i gymnasieskolan och alla elever ges möjlighet att inom ramen för utbildningen uppnå grundläggande behörighet för högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, ska skolan enligt regeringens förslag förklaras berättigad till bidrag under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda. Förslaget ska ses mot bakgrund av regeringens bedömning att regleringen för fristående och offentliga gymnasieskolor så långt möjligt bör vara gemensam. I korthet erbjuder en gymnasieskola där villkoren för kommunala och fristående skolor är lika följande fördelar:

- ökad likvärdighet genom nationellt kvalitetssäkrade kurser
- bättre överblick för elever och avnämare när det gäller vad en viss utbildning står för
- likvärdig bedömning och betygssättning
- en kvalitetsstämpel för fristående skolor
- omval och program- och skolbyten underlättas
- ökad rättssäkerhet för eleverna
- alla skolor får konkurrera med utbildningens kvalitet.

Flexibla möjligheter

De bestämmelser i 5 kap. skollagen (1985:1100) och föreskrifter som har meddelats med stöd av och i anslutning till dessa bestämmelser, som ger regeringen, en myndighet eller styrelsen för utbildningen rätt att göra avsteg från vad som annars gäller för utbildning anordnad av en kommun eller ett landsting, ska enligt regeringens förslag tillämpas på motsvarande sätt för fristående skolor. Detsamma gäller sådana inskränkningar i möjligheterna att anordna vissa utbildningar som kan följa av föreskrifter meddelade med stöd av samma kapitel. Huvudmannen för utbildningen ska vidare likställas med styrelsen för utbildningen.

För kommunala skolor finns möjlighet att ansöka om riksrekrytering och att i samband med detta i vissa fall få avvika i fråga om den struktur och det innehåll som gäller för nationella program. Enligt dagens reglering är en fristående gymnasieskola riksrekryterande. Någon ändring av detta föreslås inte. Däremot innebär den föreslagna regleringen att även en fristående skola måste ansöka om att få göra sådana avvikelser som en kommunal skola kan få göra i samband med ansökan om riksrekrytering (se avsnittet Riksrekryterande utbildningar ovan).

Examen och betyg

Enligt vad som föreslås i propositionen ska en fristående gymnasieskola tillämpa de bestämmelser i lag eller förordning om betyg, intyg och gymnasieexamen som gäller för gymnasieskolor med kommunal huvudman.

Rätt till bidrag i vissa fall

Fristående skolor kan enligt regeringens bedömning ha rätt till bidrag för de kurser utöver 2 500 gymnasiepoäng som en elev läser för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom ett yrkesprogram (jfr avsnitten Möjlighet att läsa utökat program och Möjlighet att läsa in grundläggande behörighet ovan).

En ny riksprislista

Enligt regeringens bedömning i propositionen bör Statens skolverk utarbeta en ny s.k. riksprislista inför övergången till den nya gymnasieskolan. Enligt skollagen (1985:1100) ska bidraget från en elevs hemkommun till en fristående gymnasieskola bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det aktuella nationella gymnasieprogrammet i kommunens egna gymnasieskolor. Om kommunen inte anordnar programmet, och det därför inte finns någon kostnad att jämföra med, ska kommunen betala det belopp som föreskrivits med stöd av 9 kap. 8 a § skollagen (riksprislistan).

Övergångsbestämmelser för fristående skolor

En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § skollagen (1985:1100) i dess äldre lydelse ska enligt regeringens förslag upphöra att gälla för utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. Efter ansökan av en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag enligt 9 kap. 8 § skollagen i dess äldre lydelse, får Statens skolinspektion, genom en förenklad prövning, förklara skolan berättigad till bidrag enligt bestämmelsen i dess nya lydelse. Regeringen får meddela föreskrifter om den förenklade prövningen. En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § skollagen i dess äldre lydelse för utbildning som påbörjas före den 1 juli 2011 ska upphöra att gälla senast den 1 juli 2013.

Gymnasial vuxenutbildning

Samverkan med gymnasieskolan

Regeringen gör i propositionen bedömningen att dagens regelverk medger samverkan mellan gymnasial vuxenutbildning och gymnasieskolan. Samverkan bör dock inte innebära att den ena skolformen lyfts fram på bekostnad av den andra eller att den gymnasiala vuxenutbildningen ska vara en spegelbild av gymnasieskolan vad gäller organisering och genomförande. Båda skolformerna ska således behålla sitt uppdrag och sin särart.

Undantag från 20-årsbestämmelsen

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreslås få meddela föreskrifter om att behörighet att delta i gymnasial vuxenutbildning ska inträda tidigare än fr.o.m. andra kalenderhalvåret det år kommuninvånaren fyller 20 år. Avsteg från kravet att en person ska ha fyllt 20 år det kalenderhalvår utbildningen påbörjas bör kunna göras i särskilda fall. Detta kan gälla t.ex. i det fall en 19-åring påbörjar studier på gymnasial nivå. Det kan också vara fråga om ungdomar som redan bildat familj eller på annat sätt redan tagit ett stort och avgörande steg in i vuxenvärlden och därför har lite gemensamt med ungdomar i 16-årsåldern som påbörjar sina studier i gymnasieskolan. I sådana fall ska hela utbildningen kunna ske inom den gymnasiala vuxenutbildningen.

Rätt till gymnasial vuxenutbildning i vissa fall

Personer med yrkesexamen från gymnasieskolan som inte har uppnått grundläggande behörighet för högskolestudier bör enligt regeringens bedömning erbjudas att göra detta inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Regeringen avser enligt uppgift i propositionen att återkomma med förslag till hur lagregleringen ska utformas i denna fråga.

Lärningsliknande utbildningar

Yrkesutbildningar inom gymnasial vuxenutbildning kan enligt regeringens bedömning genomföras i lärlingsliknande former, dvs. förlagda till en arbetsplats, i form av entreprenad. Denna modell bör kunna utvecklas ytterligare inom ramen för nuvarande bestämmelser.

Examen

En gymnasieexamen inom gymnasial vuxenutbildning bör enligt regeringens bedömning i propositionen ha samma omfattning som en examen i gymnasieskolan (med undantag för ämnet idrott och hälsa), dvs. betyg i 2 400 poäng. Ställningstagandet till examen i gymnasial vuxenutbildning ligger i linje med att resultaten i gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning ska vara likvärdiga.

För en yrkesexamen bedöms vidare krävas godkända betyg i 2 250 poäng, däribland särskilt angivna kurser i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik om sammanlagt 100 poäng i varje ämne samt vissa karaktärsämneskurser och ett godkänt gymnasiearbete.

För en högskoleförberedande examen bedöms det krävas godkänt betyg i 2 250 poäng, däribland i särskilt angivna kurser i svenska eller svenska som andraspråk om sammanlagt 300 poäng, engelska om sammanlagt 200 poäng och matematik om sammanlagt 100 poäng samt ett godkänt gymnasiearbete. Gymnasieexamen inom gymnasial vuxenutbildning kommer att regleras i en förordning.

Gymnasieexamen och grundläggande behörighet till högskoleutbildning

Grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå föreslås den ha som

- avlagt en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan eller inom gymnasial vuxenutbildning, eller
- avlagt en yrkesexamen i gymnasieskolan eller inom gymnasial vuxenutbildning samt har godkänt betyg i de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för högskoleförberedande examen.

För att stärka kopplingen mellan gymnasieskolans högskoleförberedande program och högskolan är det rimligt att de krav som gäller för grundläggande behörighet är samma krav som ställs för en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan.

Ekonomiska konsekvenser

Förslagen till förändringar i gymnasieskolan får konsekvenser både i form av ökade och minskade kostnader. Det förslag som medför ökade kostnader för kommunerna är utökat program för de elever på yrkesprogram som läser in kurser för att uppnå grundläggande behörighet till högskolan. För staten uppstår ökade kostnader vad gäller myndigheternas arbete.

En förbättrad genomströmning och en uppstramning av möjligheten att anordna alternativ till de nationella programmen kommer enligt regeringens bedömning att ge positiva effekter på kostnaden för att bedriva gymnasieskola. Sammantaget bedöms förslagen inte medföra några kostnadsökningar för kommunsektorn. Den förbättrade genomströmningen får också besparingseffekt vad gäller studiehjälpen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna i skollagen (1985:1100) föreslås träda i kraft den 1 mars 2010. Bestämmelserna ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. För utbildning som påbörjats tidigare ska äldre bestämmelser alltså tillämpas om inte annat följer av vad som anges nedan. Ändringen av ikraftträdande- och övergångsbestämmelsen som rör när tidigare fattade beslut om riksrekrytering ska upphöra att gälla ska dock träda i kraft redan den 31 december 2009. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får enligt propositionen meddela föreskrifter om att elever som påbörjat sin utbildning före den 1 juli 2011 och som fullföljer denna senare än tre år från det att den påbörjades, ska fullfölja utbildningen enligt de bestämmelser som gäller för utbildning som påbörjats efter den 1 juli 2011. Ändringarna i högskolelagen (1992:1434) och i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan ska enligt förslaget träda i kraft den 1 juli 2011. Äldre bestämmelser ska dock fortfarande gälla för utbildning som har påbörjats före ikraftträdandet.

Utskottets överväganden

Inledning

Utskottet behandlar främst regeringens lagförslag m.m. med utgångspunkt i de motioner som väckts med anledning av propositionen. I detta sammanhang behandlar även utskottet de motionsförslag som har väckts under den allmänna motionstiden 2008/09 och som har anknytning till propositionens förslag. I avsnittet Övriga gymnasiefrågor behandlas de motioner från den allmänna motionstiden 2008/09 som ansetts sakna direkt anknytning till de förslag och bedömningar som görs i propositionen.

Avslag på propositionen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om att propositionen ska avslås.

Jämför reservation (s, v, mp).

Motionerna

Socialdemokraterna yrkar i sin motion 2008/09:Ub36 avslag på propositionen med hänvisning till bl.a. följande skäl. Under den förra mandatperioden beslutade riksdagen, med bred enighet över blockgränserna, att en ny modern gymnasieskola med förstärkta yrkesinriktade program skulle införas hösten 2007. Regeringen valde likväl att återkalla gymnasiereformen 2007. Den återkallade reformen överensstämmer på flera viktiga punkter helt eller delvis med den nu aktuella propositionen. Exempel på detta är bl.a. förslagen att införa historia som ett nytt kärnämne, att ersätta projektarbete med gymnasiearbete, att skapa en modern lärlingsutbildning som alternativ inom yrkesutbildningen, att inrätta lokala och nationella programråd, att förstärka den arbetsplatsförlagda utbildningen samt att kvalitets-säkra lokala kurser. Socialdemokraternas stöd för gymnasiereformen 2007 kvarstår, och därmed accepteras innebörden av flera förslag i propositionen. Då emellertid dessa förslag enligt Socialdemokraterna är tagna ur sitt sammanhang, och då propositionen i övrigt innebär sänkta kunskapskrav och en delad gymnasieskola i form av bl.a. avsaknad av gemensam examen för yrkes- och högskoleförberedande program och ingen allmän behörighet till högskolan för yrkesförberedande program, yrkas avslag på propositionen.

Vänsterpartiet yrkar i sin motion 2008/09:Ub34 avslag på propositionen mot bakgrund av bl.a. följande. Gymnasieskolan har utvecklats från en angelägenhet för några få till en skola för alla. Allt fler ungdomar har fått

möjlighet att skaffa sig mer och bättre kunskaper som svarar mot höjda krav från såväl arbets- som samhällsliv. Satsningar på utbildning är enligt Vänsterpartiet en nödvändig förutsättning för samhällets utveckling och för social frigörelse. Gymnasieskolan ska därför ge alla elever utökade valmöjligheter genom att förmedla kunskap och bildning. Kunskap behöver eleverna för att kunna möta ett arbetsliv i förändring och ett demokratiskt landskap med nya institutioner och ges nya redskap för att påverka samhällsutvecklingen. Det förslag till förändring av gymnasieskolan som presenteras i propositionen är ett stort steg tillbaka. Regeringen vill återinföra en gymnasieskola som i första hand är anpassad till ett relativt homogent och statistiskt samhälle. I dag finns det helt andra krav från arbetslivet, och det finns framför allt helt andra krav från eleverna på hur deras liv och framtid ska forma sig. Med sin fyrkantiga och föräldrade samhällssyn föreslår regeringen en gymnasieskola som varken är anpassad till samhällets eller elevernas behov av kunskaper och färdigheter. Som vanligt när det gäller utbildningsfrågor har regeringen enligt motionärerna inte kunnat enas om en helhet, och viktiga frågor som rör gymnasieskolan har lämnas olösta. Riksdagen bör därför avslå propositionen.

Miljöpartiet yrkar i sin motion 2008/09:Ub37 avslag på propositionen med hänvisning till bl.a. följande. Gymnasieskolan ska rusta eleverna för framtiden, oavsett om den finns inom högre utbildning eller på arbetsmarknaden. Förslagen innebär dock att yrkesförberedande program inte längre ger behörighet till fortsatta studier inom högskolan och att ämnen som svenska, engelska och matematik får ett minimum av undervisningstid för att ge mer tid åt utbildningarnas karaktärsämnen. Dessa förändringar leder till flera problem beträffande t.ex. elevernas anställningsbarhet då företagen i dag vill ha anställda som har högskolebehörighet. Ett annat stort problem är naturligtvis att regeringen gör det svårare för dem som gått yrkesprogram att läsa vidare på högskola. Utöver detta har regeringen misslyckats med att i propositionen ta ett helhetsgrepp om gymnasieskolan. Viktiga förslag saknas i propositionen rörande det individuella programmet (IV) och behörighetsreglerna för yrkesprogrammen. Det sistnämnda är förvånande med beaktande av att det funnits relevanta underlag och tid till att presentera ett förslag. När det gäller de studieförberedande programmen har ett förslag om en skärpning av behörighetskraven lagts fram, vilket Miljöpartiet motsätter sig. En skärpning av behörighetskraven leder till att fler elever hänvisas till IV-programmet, vilket inte är önskvärt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Utskottet vill inledningsvis framhålla behovet av att reformera gymnasieskolan mot bakgrund av den viktiga roll den treåriga gymnasieskolan har för att förbereda ungdomar för högre studier, yrkesarbete och att aktivt kunna delta i samhällslivet. Det är viktigt att gymnasieskolan är utformad

på ett sådant sätt att så många elever som möjligt fullföljer sin utbildning och får de kunskaper som utbildningen har för avsikt att ge dem. Gymnasieskolan är i och för sig en frivillig skolform, men en fullständig gymnasieutbildning är i dag i praktiken nödvändig för att få tillträde till arbetsmarknaden eller för att kvalificera sig för högre studier. Reformbehovet är också viktigt då alltför många elever i dag hoppar av eller avslutar gymnasieskolan utan att ha nått kunskapsmålen, då det lokala friutrymmet ibland lett till en sänkning av kunskapskraven och då eleverna generellt inte är tillräckligt väl förberedda för fortsatta studier och för yrkeslivet.

Propositionen innehåller en rad viktiga förändringar som sammantaget innebär att gymnasieskolan framöver avsevärt bättre än i dag kommer att svara upp mot de berättigade krav som ställs från elever, samhälle och arbetsmarknad på gymnasieutbildningens kvalitet och resultat. Bland de viktigare förslagen och bedömningarna i propositionen vill utskottet särskilt framhålla följande.

Samverkan mellan Statens skolverk och avnämarna när det gäller övergripande och strategiska frågor för den gymnasiala yrkesutbildningen bör enligt regeringens bedömning öka. Man avser därför att inrätta nationella råd och lokala programråd för de olika yrkesprogrammen. Utskottet delar synen att näringslivet bör ges inflytande över yrkesutbildningen. Detta är viktigt inte minst mot bakgrund av behovet att matcha utbildningens innehåll med efterfrågan på arbetsmarknaden så att ungdomar får arbete efter avslutad yrkesutbildning.

Gymnasial lärlingsutbildning ska införas som en alternativ väg till yrkesexamen inom gymnasieskolans yrkesprogram. Utskottet anser i likhet med regeringen att införandet av gymnasial lärlingsutbildning är avgörande för att vitalisera yrkesutbildningen i Sverige. Därtill kommer den att bidra till ökad flexibilitet i yrkesutbildningens utformning. För många elever kommer gymnasial lärlingsutbildning att vara ett attraktivt alternativ till skolfördagd utbildning.

Historia blir enligt regeringens förslag ett nytt gymnasiegemensamt ämne. Utskottet delar regeringens uppfattning att ämnet stärker elevernas möjlighet att förstå skeenden i vår egen tid och i vår omvärld och därmed också förmågan att delta i samhällslivet och samhällsdebatten. Bland annat mot den bakgrunden är historia enligt utskottets mening lämpat att utgöra ett av det begränsade antal ämnen som bör utgöra de gymnasiegemensamma ämnen som alla elever tar del av.

Genom att minska på omfattningen av vissa av dagens kärnämnen på yrkesprogrammen till förmån för yrkesämnena ges utrymme för ökad yrkesfördjupning. Utskottet vill i likhet med vad som sägs i propositionen framhålla att ökade möjligheter att etablera sig inom yrket förutsätter att eleverna ges chans att nå längre i sitt yrkeskunnande än vad de har möjligheter att göra i dagens gymnasieskola. Elever på yrkesprogram ska dock alltid ha rätt att få läsa sådana kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskolan.

Vidare ställer sig utskottet bakom regeringens uppfattning att kvalitetsutvecklingen i skolan stimuleras genom mångfald, konkurrens och valfrihet och välkomnar att valalternativen i gymnasieskolan kvalitetssäkras på ett bättre sätt än vad som sker i dag. I likhet med regeringen vill utskottet betona att möjligheten att påverka studiernas innehåll ökar motivationen och intresset för studierna och ger därmed förutsättningar för ökad måluppfyllelse. Samtidigt är det viktigt att studierna i gymnasieskolan leder till att eleverna bättre kan etablera sig på arbetsmarknaden respektive bli mer framgångsrika i sina fortsatta studier. De val som eleven gör ska därför enligt såväl regeringens som utskottets mening i högre grad än hittills inriktas mot dessa mål. För att förstärka möjligheten till programfördjupning föreslår man att det individuella valet minskas med 100 gymnasiepoäng till att totalt omfatta 200 gymnasiepoäng. Ett annat förslag i samma anda är att nationella kvalitetssäkrade särskilda varianter ska kunna inrättas inom nationella program. Dessa ska prövas av en myndighet och ersätter dagens specialutformade program som beslutas av huvudmannen. Utskottet delar regeringens bedömning att särskilda varianter innebär en väl avvägd balans mellan å ena sidan behovet av flexibilitet och frihet för huvudmännen och å andra sidan överblickbarhet, kvalitetssäkring och trygghet för elever och avnämare. Till detta ska läggas att antalet högskoleförberedande program ökar och antalet inriktningar blir något fler än i dag. Detta gör att behovet av dagens lokala inriktningar och specialutformade program minskar. Utskottet vill dock betona att bedömningen av vad som ska utgöra en särskild variant inte får bli för snäv. Utbildningar som är efterfrågade och av god kvalitet, men som inte helt ryms inom den nationella programstrukturen, måste kunna anordnas även fortsättningsvis. Detta är också av vikt för att möta behovet av nytänkande och utveckling. Utskottet delar därtill regeringens bedömning att lokalt beslutade kurser inte längre bör förekomma i gymnasieskolan. Lokalt initierade kurser kan dock efter kvalitetssäkring beslutas av Statens skolverk.

Behörigheten till gymnasieskolans högskoleförberedande program ska skärpas genom krav på godkända betyg i svenska eller svenska som andra språk, engelska, matematik och minst nio andra ämnen. Utskottet är i likhet med regeringen övertygat om att det är angeläget att skapa ett system som så långt som möjligt säkrar att elever som antas till nationella program också har förutsättningar att genomföra utbildningen med framgång.

En gymnasieexamen i form av yrkesexamen eller högskoleförberedande examen ska framöver avläggas. Tanken bakom förslaget om yrkesexamen som utskottet till fullo ställer sig bakom är bl.a. att yrkesutbildningen i Sverige behöver stärkas. Kvaliteten i utbildningen måste öka, och utbildningen måste leda till att fler ungdomar etablerar sig på arbetsmarknaden. Genom att en yrkesexamen införs ökar tydligheten i vad utbildningen ska leda till och vilka krav som ställs. Avsikten med en högskoleförberedande examen är, vilket utskottet instämmer i, att eleven ska vara väl förberedd för fortsatta studier.

Därmed faller det sig naturligt att en examen från ett högskoleförberedande program ska motsvara kraven för grundläggande högskolebehörighet. Elever med examen från yrkesprogram som läst in de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för högskoleförberedande examen ska också anses ha grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Utskottet ställer sig till fullo bakom denna skärpning av kraven och vill här i likhet med regeringen uppmärksamma att studenter som saknar godkända betyg i de kärnämneskurser som nu ska ingå i examen avlägger färre högskolepoäng än de som fått godkända betyg i de aktuella kärnämneskurserna.

Utskottet delar även i övrigt de förslag och bedömningar som görs i propositionen.

I sammanhanget vill utskottet även erinra om att regeringen i enlighet med vad som utlovats i propositionen återkommit med förslag rörande det individuella programmet (IV-programmet) och behörighetsreglerna till yrkesprogrammen. I en departementspromemoria (U2009/5552/G) föreslås således att IV-programmet ska avskaffas och ersättas med fem olika särskilda program för de elever som är obehöriga till nationella program (se vidare nedan). Vidare föreslås skärpta behörighetsregler för gymnasieskolans yrkesprogram med krav på godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och ytterligare fem ämnen. I dag krävs godkänt betyg i svenska, engelska och matematik eller på annat sätt förvärvade likvärdiga kunskaper.

Utskottet vill betona att propositionens förslag sammantaget utgör en nödvändig reform av gymnasieskolan där just högre krav och kvalitet fått stå i första rummet. Högre krav och kvalitet i gymnasieskolan är något som gagnar såväl arbetsgivare som samhället i övrigt och inte minst eleverna oavsett om de efter gymnasieexamen väljer att gå ut i arbetslivet eller att gå vidare till högre utbildning.

Mot bakgrund av vad som sagts ovan ställer sig utbildningsutskottet bakom regeringens proposition.

Principiella utgångspunkter för utbildningen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om bl.a. yrkesprogram, gymnasial lärlingsutbildning, företagande och entreprenörskap i utbildningen samt åtgärder för en minskad könsuppdelning i gymnasieskolan.

Propositionen

Yrkesprogram och gymnasial lärlingsutbildning m.m.

Utbildningens kvalitet har varit en av de principiella utgångspunkter som enligt regeringen har varit prioriterad vid utformningen av förslagen i propositionen. För att Sverige ska kunna hävda sig som kunskapsnation och industrination måste fler ungdomar slutföra en gymnasieutbildning med godkända resultat. Gymnasieskolans kvalitet hänger nära samman med de förkunskaper som eleverna har med sig från grundskolan, men även gymnasieprogrammets utformning har avgörande betydelse.

Regeringen anser vidare att gymnasieskolan tydligare än i dag måste förbereda eleverna för yrkeslivet och fortsatt yrkesutbildning. Därför kan inte antalet kärnämnen vara alltför stort. Yrkesprogrammen måste nå längre i yrkesutbildningen än i dag. Yrkesutbildningen kan därför inte ha ett alltför omfattande allmänt innehåll. Regeringen föreslår därför att omfattningen av vissa av dagens kärnämnen på yrkesprogrammen minskas för att kunna ge ett ökat utrymme för yrkesfördjupning. Regeringen anser vidare att inte bara omfattningen utan även innehållet i gymnasiegemensamma kurser, till skillnad från dagens kärnämneskurser, kan behöva variera för att anpassas till de examensmål som ska finnas för respektive utbildning. Det ökar elevernas motivation och förståelse av ämnenas betydelse. Det gäller för ämnet matematik, där regeringen bedömer att olika alternativ av den första kursen behöver skapas, men det kan också gälla för fler gymnasiegemensamma ämnen. Regeringen kommer att ge Skolverket i uppdrag att överväga behovet av olika alternativa kurser i de övriga gymnasiegemensamma ämnena.

Yrkesutbildning ska enligt regeringens förslag erbjudas som skolförlagd utbildning eller som gymnasial lärlingsutbildning och leda till yrkesexamen. För elever på yrkesprogram som skaffar sig grundläggande behörighet för högskolestudier utgör yrkesprogrammet också en grund för fortsatt utbildning på högskolenivå. Genom att eleverna på yrkesprogram garanteras möjlighet att läsa in grundläggande behörighet för högskolestudier skapas inga återvändsgränder i gymnasieskolan. Regeringen gör i propositionen bedömningen att det sannolikt också i framtiden kommer att vara en betydande övergång från vissa yrkesprogram till högskolestudier. De elever som så önskar kommer således att kunna få både ett fördjupat yrkeskunnande jämfört med i dag och samtidigt möjlighet till högskolestudier.

Därtill gör regeringen bedömningen i propositionen att elever med yrkesexamen bör erbjudas möjlighet att inom den kommunala vuxenutbildningen i efterhand kunna komplettera med de kurser som krävs för grundläggande behörighet.

I propositionen föreslår regeringen att gymnasial lärlingsutbildning ska införas som en alternativ väg till yrkesexamen inom gymnasieskolans yrkesprogram. Den gymnasiala lärlingsutbildningen kan börja det första, andra

eller tredje läsåret och ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Behörighetsreglerna och examensmålen kommer att vara gemensamma för skolförlagd utbildning och för gymnasial lärlingsutbildning.

Regeringen gör i propositionen bedömningen att förutsättningarna för att inom gymnasial lärlingsutbildning kombinera anställning och studier bör utredas.

Regeringen gör vidare i propositionen bedömningen att samverkan på nationell nivå mellan Statens skolverk och avnämarna när det gäller övergripande och strategiska frågor för den gymnasiala yrkesutbildningen bör öka. Skolverket bör därför få till uppgift att inrätta ett nationellt programråd för varje nationellt yrkesprogram. De nationella råden för yrkesprogrammen bör ha till uppgift att ge råd och stöd dels när det gäller att utveckla innehållet i utbildningen, dels när det gäller examensmål och uppgifter för gymnasiearbetet. Programråden bör även bidra med underlag till uppföljningen av elevernas etablering på arbetsmarknaden. Vidare bör programråden bistå Skolverket med analys av uppföljningen och underlag till informationsmaterial för elever. Råden kan på så sätt fungera som forum för en kontinuerlig dialog mellan Skolverket och avnämarna. Syftet med dialogen är att matcha utbildningsutbudet med efterfrågan på arbetsmarknaden för att underlätta ungdomars övergång från yrkesutbildning till arbetsliv.

För varje yrkesprogram bör det även enligt regeringens bedömning finnas ett lokalt programråd för samverkan mellan skolan och arbetslivet. Många huvudmän har redan etablerade former för lokal samverkan. Behovet av och förutsättningarna för lokal samverkan varierar dock mellan olika kommuner. Därför bör formerna för samrådet inte regleras, utan det bör organiseras efter vad som är mest ändamålsenligt. Samrådet bör exempelvis kunna vara gemensamt för flera program och flera gymnasieskolor. Det lokala programrådets uppgifter bör t.ex. kunna vara att bistå huvudmännen när det gäller det arbetsplatsförlagda lärandet samt att medverka vid utformningen och bedömningen av gymnasiearbeten i samband med yrkesexamina.

Företagande och entreprenörskap i undervisningen

Regeringen framhåller i propositionen att gymnasieskolan har en viktig uppgift att ge kunskaper i entreprenörskap. Ofta sätts likhetstecken mellan anställning och arbete, och alltför få överväger ens tanken på att skapa sig en försörjning genom att starta ett eget företag. Entreprenöriella kompetenser ökar individens möjligheter att starta och driva företag. Kompetenser som att se möjligheter, att ta initiativ och att omsätta idéer till handling är även värdefulla för individen och samhället i vidare bemärkelse. Dessa kompetenser efterfrågas dessutom av arbetsgivare. Utbildning i entreprenörskap kan därför bidra till att unga lättare etablerar sig på arbetsmarknaden. Kompetenser som att lära sig att lösa problem, planera sitt arbete och att samarbeta med andra kan också bidra till att unga mer framgångsrikt genomför sina studier. Entreprenörskap ska mot denna bakgrund löpa som en röd

tråd genom hela utbildningssystemet. Vid den kommande översynen av gymnasieskolans kursplaner avser regeringen enligt propositionen att framhålla betydelsen av entreprenörskap.

Regeringen anser vidare i propositionen att det behövs fler företag. Det är i dagens gymnasieskola som utbildningen av morgondagens företagare sker. Många yngre skulle kunna tänka sig att starta ett företag men tvekar eftersom de inte vet hur man gör eller för att de inte vågar satsa på en egen idé. Därför måste den gymnasiala yrkesutbildningen i större utsträckning bidra till att fler unga utvecklar sådana kunskaper som krävs för att starta och driva företag. Regeringen framhåller även att elever på många olika program, såväl på högskoleföreberedande program som på yrkesprogram, behöver ges inblick i företagandets villkor för att fler unga ska stimuleras att starta egna företag. Regeringen betonar därför i propositionen att det bör finnas större möjligheter till fördjupning i entreprenörskap och företagande i gymnasieskolan.

Åtgärder för en minskad könsuppdelning inom gymnasieskolan

I propositionen konstaterar regeringen att dagens gymnasieskola är starkt könsuppdelad. Regeringen delar i sammanhanget utredarens uppfattning att detta är en spegelbild av en tudelad arbetsmarknad – en för män och en för kvinnor. Å ena sidan kan gymnasieskolan inte ensam förändra en traditionstyngd arbetsmarknad, men å andra sidan har gymnasieskolan ett ansvar inte minst genom att stödja de elever som gör otraditionella val av yrkesprogram. I dagens gymnasieskola finns det fler tydligt mansdominerade program jämfört med antalet tydligt kvinnodominerade program. Vanligtvis är samarbetet med avnämarna mer utvecklat kring de mansdominerade programmen. Dessutom är yrkesutgångarna ofta tydligare från dessa program. Enligt regeringens bedömning är det angeläget att rådets arbete bidrar till att minska den starka könsuppdelning som karaktäriserar dagens gymnasieskola. De förslag som läggs i propositionen, t.ex. vad gäller införande av examensmål, tydligare yrkesutgångar, samråd och bättre uppföljning av elevernas etablering på arbetsmarknaden, gäller alla yrkesprogram oavsett om majoriteten av eleverna är män eller kvinnor. Detta kommer, enligt regeringens uppfattning, att skapa bättre förutsättningar för att utveckla gymnasieskolan i en riktning som ger unga män och kvinnor lika möjligheter inom alla yrken.

Motionerna

Yrkesprogram och gymnasial lärlingsutbildning m.m.

Socialdemokraterna anförl i motion 2008/09:Ub591 yrkande 4 att gymnasieskolan ska ge eleverna breda kunskaper så att den inte stänger dörrar för att gå vidare yrkesmässigt eller till studier senare i livet. Dagens gymnasieskola måste förändras så att den bättre svarar mot arbetsmarknadens behov. Förslaget att dra ned på ambitionerna för yrkesprogrammen genom

sänka kunskapskrav i kärnämnen är enligt Socialdemokraterna fel väg att gå. Höga ambitioner ska råda när det gäller elevers kunskaper i kärnämnen på alla gymnasieprogram. Det innebär för den skull inte att alla måste studera vidare på högskolan, utan det är fråga om en kunskapsnivå som krävs oavsett vilket yrkes- eller utbildningsval man väljer. Förslaget att yrkesprogrammen inte längre ska ge högskolebehörighet försvagar möjligheterna för människor på arbetsmarknaden att höja sin kompetens och anställningsbarhet.

Socialdemokraterna förespråkar i motion 2008/09:Ub595 yrkande 2 en förstärkt kvalitet på yrkesprogrammen och den gymnasiala lärlingsutbildningen. Förslaget i propositionen innebär emellertid enligt Socialdemokraterna att ambitionerna kommer att sänkas på yrkesprogrammen genom att kunskapskraven i matematik, svenska och engelska blir lägre. Vidare måste den gymnasiala lärlingsutbildningen hålla hög kvalitet så att den blir en intressant möjlighet för alla elever. Därför bör lärlingsutbildningen ha samma kunskapsmål som skolförlagd utbildning.

Socialdemokraterna föreslår i motion 2008/09:Ub595 yrkande 3 att särskilda kursplaner i svenska, engelska och matematik bör skapas som är anpassade för varje yrkesutbildning. Om eleverna ges möjlighet att arbeta med dessa kärnämnen i sitt yrkesmässiga sammanhang ökar såväl motivationen som resultaten avsevärt.

I motion 2008/09:Ub595 yrkande 5 påtalar Socialdemokraterna behovet av ett mer effektivt system för dimensionering och etablering av gymnasieutbildningar. Dagens system har en rad brister. Kommunerna är i många fall för små för att kunna erbjuda tillräcklig kvalitet och bredd på utbildningen, inte minst inom yrkesutbildningen, och utbildningsutbudet motsvarar inte alltid arbetsmarknadens behov. Resultatet av detta är ett dåligt utnyttjande av samhällets resurser. Liknade tankar förs fram i motion 2008/09:Ub407 (s).

Socialdemokraterna föreslår i motion 2008/09:Ub595 yrkande 6 att nationella och regionala programråd ska skapas tillsammans med parterna på arbetsmarknaden inom respektive bransch. Gymnasieskolan måste, på ett helt annat sätt än vad som sker i dag, samverka med företag, arbetsliv och högre utbildning för att höja kvaliteten i utbildningen.

I motion 2008/09:Ub266 (m) föreslås att även de företag som saknar kollektivavtal ska ges möjlighet att ta emot lärlingar inom den gymnasiala lärlingsutbildningen.

Företagande och entreprenörskap i undervisningen

I motion 2008/09:N435 yrkande 4 framhåller Socialdemokraterna att företagande ska vara ett naturligt alternativ till anställning. Fler barn och ungdomar bör undervisas i företagande tidigare. Företagande bör därför bli en naturlig del av gymnasieutbildningen. Det är särskilt viktigt på yrkesprogrammen.

Vänsterpartiet föreslår i motion 2008/09:N377 yrkande 14 att möjligheten för Ung Företagsamhet (UF) att besöka skolor och intressera eleverna för företagsamhet bör öka. Genom Ung Företagsamhets utbildningar ges ungdomar möjlighet att utveckla kreativitet, företagsamhet och entreprenörskap. Liknande förslag som betonar värdet av Ung Företagsamhet i gymnasieskolan framförs i motionerna 2008/09:Ub35 (s) och 2008/09:Ub301 (s).

I motion 2008/09:N387 yrkande 1 (kd) framförs att för att öka kvinnors kunskaper om och därmed intresse för att starta egen verksamhet bör entreprenörskap och kunskaper om företagande finnas som en naturlig del av utbildningen inom bl.a. gymnasieprogram som i dag saknar detta.

Åtgärder för en minskad könsuppdelning inom gymnasieskolan

Vänsterpartiet framhåller i motion 2008/09:N377 yrkande 13 vikten av att stödja exempel såsom Komtek (Kommunala teknikskolor) i syfte att öka andelen flickor som intresserar sig för teknik och i slutändan säkerställa att det finns välutbildad arbetskraft inom teknik och naturvetenskap.

Utskottets ställningstagande

Yrkesprogram och gymnasial lärlingsutbildning m.m.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

När det gäller yrkandena som rör kunskap, kvalitet och högskolebehörighet, sänkta ambitioner och särskilda kursplaner i kärnämnen m.m. för elever på yrkesprogrammen anser utskottet, till skillnad från motionärerna och i likhet med regeringen, att eleverna på yrkesutbildningen måste nå längre i sin yrkesförddjupning än dagens elever. Bättre yrkeskunskaper är också vad arbetsmarknaden efterfrågar. Att kärnämnenas omfattning i tid minskas till förmån för yrkesämnena är en naturlig konsekvens av att kunskaperna i yrkesämnena prioriteras. Vidare gäller för elever på yrkesprogrammen att de ges möjlighet att inom ramen för sin gymnasieutbildning läsa in grundläggande behörighet för högskolestudier eller ordna behörigheten i efterhand genom gymnasial vuxenutbildning. Några ”stängda dörrar” för yrkes eleverna som motionärerna påstår sig se kan utskottet för sin del inte finna. Det är snarare tvärtom så att det ges större möjligheter och valfrihet för dessa elever. Kravet på de särskilda kursplaner för vissa kärnämnen på yrkesprogrammen som motionärerna efterfrågar får till viss del anses vara tillgodosett genom vad propositionen anger om programanpassningar av innehållet i matematik och möjligen fler ämnen. Utskottet är för sin del övertygat om att de ändringar av struktur och innehåll och övriga kvalitetshöjande åtgärder som föreslås i propositionen sammantaget innebär väsentligt höjda ambitioner för yrkesprogrammen till gagn för såväl elever som de framtida arbetsgivarna. Något uttalande från riksdagen är sålunda inte motiverat.

När det sedan gäller yrkandet som påtalar vikten av kvalitet på lärlingsprogrammet och att utbildningen ska ha samma mål som skolförlagd utbildning kan utskottet inte se annat än att den gymnasiala lärlingsutbildning som presenteras och de erfarenheter som vunnits i samband med försöksverksamheten med lärlingsutbildning som inleddes hösten 2008 innebär just ett kvalitativt och attraktivt alternativ till skolförlagd utbildning. Vidare ska lärlingsutbildningen, vilket är i överensstämmelse med motionsönskemålen, ha behörighetsregler och examensmål som ska vara gemensamma med skolförlagd utbildning.

Att branscherna ges inflytande över de olika yrkesutbildningarna genom inrättande av nationella och lokala programråd ligger väl i linje med motionsönskemålen rörande programråd. Tanken med de nationella programråden är bl.a. att utveckla innehållet i utbildningen, och avsikten är även att matcha utbildningsutbudet med efterfrågan på arbetsmarknaden. Förslaget erbjuder således en åtgärd mot de dimensioneringsproblem inom yrkesutbildningen som motionärerna framhåller.

Med anledning av yrkandet som föreslår att även de företag som saknar kollektivavtal ska ges möjlighet att ta emot lärlingar inom den gymnasiala lärlingsutbildningen har regeringen i enlighet med vad som utlovats i propositionen tillsatt en särskild utredare med uppdrag att bl.a. se över huruvida relevanta kollektivavtal är giltiga för lärlingar. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 december 2009 (promemoria från Utbildningsdepartementet 2009-07-29). Utskottet är inte berett att föregripa den pågående utredningen.

Företagande och entreprenörskap i undervisningen

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Kunskaper i företagande och entreprenörskap är något som framhålls i propositionen som något viktigt för såväl samhället som individen. Regeringen avser också som framgång att framhålla betydelsen av entreprenörskap vid den kommande översynen av gymnasieskolans kursplaner. Till detta ska läggas att regeringen i maj i år presenterade en strategi för entreprenörskap inom utbildningsområdet. I strategin uttalades bl.a. att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom utbildningssystemet. Även utskottet anser att företagande och entreprenörskap är av stor betydelse för gymnasieeleverna, inte minst för att de kan utveckla entreprenöriella kompetenser och få en inblick i företagandets villkor. Många tillgodogör sig också dessa kunskaper redan i dag genom bl.a. genom Ung Företagsamhets verksamhet på många gymnasieskolor, en möjlighet som kommer att finnas kvar. När den gymnasiala lärlingsutbildningen införs kommer därtill fler elever att få en inblick i företagandets villkor. Utskottet anser mot den redovisade bakgrunden att det inte föreligger något behov av åtgärder med anledning av de aktuella motionsyrkandena.

Åtgärder för en minskad könsuppdelning inom gymnasieskolan

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandet.

Dagens gymnasieskola är starkt könsuppdelad och speglar en lika tude-lad arbetsmarknad. I likhet med regeringen hyser dock utskottet tillförsikt till att de programråd som inrättas och övriga förslag som läggs i proposi-tionen kan utveckla gymnasieskolan i en riktning som ger unga män och kvinnor lika möjligheter inom alla yrken. Utskottet vill i sammanhanget även erinra om att regeringen har tillsatt en teknikdelegation. Av delegatio-nens direktiv framgår bl.a. följande. Delegationen ska kartlägga behovet av välutbildad arbetskraft inom matematik, naturvetenskap, teknik och infor-mations- och kommunikationsteknik samt lyfta fram, förstärka och utveckla arbetet med att öka intresset för och deltagandet i högskoleutbild-nig inom dessa områden. Frågan om intresse och utbildningsval ska ses ur ett genusperspektiv, så att stereotypa könsmonster på sikt bryts (dir. 2008:96). Regeringen har även tillsatt en delegation för jämställdhet i sko-lan som med uppgift att utifrån skolans värdegrundsuppdrag lyfta fram och utveckla kunskap om jämställdhet i skolan. Inom ramen för uppdraget ska delegationen sprida den kunskap som sammanställs, särskilt om de metoder som kan användas för att bryta traditionella könsmonster och köns-roller (dir. 2008:75). Delegationen har avlämnat delbetänkandet Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det? (SOU 2009:64). Mot bakgrund av de förslag som lagts i propositionen och det utrednings- och berednings-arbete som pågår anser utskottet att något uttalande från riksdagen inte är motiverat.

De nationella programmens struktur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om bl.a. att ämnet estetisk verksam-het även i fortsättningen ska vara ett kärnämne och att alla elever ska få undervisning i privatekonomi.

Propositionen

När det gäller frågan om vem som beslutar vad om de nationella program-mens struktur konstaterar regeringen i propositionen att det följande gäller. Det är regeringen som, efter Statens skolverks beredning i samverkan med avnämare, beslutar om vilka ämnen som ska vara programgemensamma (dvs. obligatoriska på respektive program) samt vilka nationella inrikt-ningar som ska finnas på programmen. Regeringen föreskriver vidare vilka kurser som måste erbjudas som individuellt val. Skolverket har regering-ens bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka ämnen som, utöver de gymnasiegemensamma ämnena, ska få förekomma i gymnasieskolan samt

om kursplaner. Skolverket föreskriver också vilka ämnen och kurser som ska ingå i de nationella inriktningar som regeringen beslutat om. Vilka kärnämnen som ska ingå i alla nationella program beslutas däremot av riksdagen i lag.

Skolans uppdrag att förbereda alla elever för ett aktivt deltagande i samhällslivet vilar i hög grad på grundskolan. Även gymnasieskolan har en viktig del i detta uppdrag, och kärnämnen fyller en viktig funktion för att åstadkomma detta. Det är enligt regeringen en grannliga uppgift att prioritera vilka ämnen som ska vara gemensamma för alla elever på program i gymnasieskolan. En avvägning måste göras mellan hur stor andel av undervisningen som ska upptas av ämnen som är angelägna i ett medborgarperspektiv och hur stor andel som ska användas till programmens specifika karaktärsämnen.

Regeringen föreslår i propositionen att estetisk verksamhet tas bort som gymnasiegemensamt ämne. Kurser i estetiska ämnen bör dock alltid erbjudas som individuellt val.

Motionerna

Motionärerna i motion 2008/09:Ub33 (s) anser att ämnet estetisk verksamhet även i fortsättningen ska vara ett kärnämne i gymnasieskolan. Samma ställningstagande görs i motion 2008/09:Ub497 (s).

I motion 2008/09:Ub228 (s) framförs bl.a. att alla elever i gymnasieskolan bör få undervisning i privatekonomi. Liknande förslag återfinns i motionerna 2008/09:Ub230 (m), 2008/09:Ub517 (kd) och 2008/09:Ub550 (m).

I motionerna 2008/09:Ub469 (s) och 2008/09:Ub471 (s) påtalas bl.a. vikten av god utbildning för dem som ska arbeta inom hotell- och restaurangbranschen.

Kost- och näringslära bör enligt motionärerna i motion 2008/09:Ub225 (s) få status som självständigt ämne i gymnasieutbildning inriktad mot hotell- och restaurangbranschen.

Motionären i motion 2008/09:Ub309 (m) föreslår att en lista över svenska författare, som kan läsas i sin helhet eller som utdrag anpassade efter olika studieprogram, ska införas som kursmål i svenska. Syftet med listan är att bevara ett gemensamt litterärt kulturarv.

Motionärerna i motion 2008/09:Ub505 (s) anser att förberedande körkortsutbildning ska införas i skolan. I dag avstår många unga från att ta körkort av främst ekonomiska skäl. Enligt motionärerna får inte körkortsinnehav bli en klassfråga.

I motion 2008/09:Ub456 (m) begärs att humaniorans roll i bl.a. gymnasieutbildningen bör stärkas. I ett samhälle som blir alltmer teknikdominerat blir humaniorans roll viktigare. För att ge kunskap om och mening till de

tekniska framstegen behövs de humanistiska ämnena inte bara som ett komplement utan också som en förutsättning för att förstå människan själv och hennes relation till tekniken och samhället.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Det är som påpekas i propositionen en grannliga uppgift att prioritera vilka ämnen som ska vara gemensamma för alla elever och hur stor andel som ska användas till programmens specifika karaktärsämnen. Allt kan tyvärr inte ges plats. När det gäller estetisk verksamhet ställer sig utskottet bakom den avvägning som ligger bakom förslaget att låta detta utgå som kärnämnena. Det kan tilläggas att regeringen menar att estetiska ämnen dock alltid bör erbjudas som individuellt val. Utskottet vill också poängtera att kreativa och konstnärliga moment inte är något som enbart är förbehållet de estetiska ämnena. Något uttalande från riksdagen är sålunda inte motiverat.

Med anledning av de övriga yrkandena om att på olika sätt införa eller uppmärksamma vissa kunskapsområden m.m. i gymnasieskolan såsom att alla elever bör få undervisning i privatekonomi, vikten av god utbildning inom hotell- och restaurangbranschen, att kost- och näringslära ska få status som självständigt ämne i utbildning inriktad mot hotell- och restaurangbranschen, ändrat kursmål i svenska, införande av förberedande körkursutbildning och att humaniorans roll bör stärkas vill utskottet anföra följande. När det gäller vem som beslutar vad rörande de nationella programmens struktur är det riksdagen som beslutar om vilka ämnen som ska vara gymnasiegemensamma ämnen. I övrigt är det regeringen eller Skolverket som fattar beslut i dessa frågor. Regeringen beslutar t.ex. vilka ämnen som ska vara obligatoriska på respektive program, och Skolverket har regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om kursplaner. Utskottet konstaterar att de aktuella yrkandena inte är frågor för riksdagen.

Vissa andra frågor i propositionen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om bl.a. en närhetsgaranti vid antagningen till den kommunala gymnasieskolan, inrättande av ett s.k. övergångsår, det individuella programmet och tillgång till studie- och yrkesvägledning.

Propositionen

Nationellt kvalitetssäkrade särskilda varianter

Enligt dagens bestämmelser beslutar skolhuvudmannen själv om att inrätta specialutformade program för en grupp elever. Specialutformade program ska vara i nivå med nationella program och innehålla utbildning i samma kärnämnen som nationella program men kan i övrigt utformas fritt. Regeringen föreslår i propositionen att särskilda varianter ska kunna inrättas inom nationella program. Särskilda varianter kan börja det första, andra eller tredje läsåret. Dessa ska omfattas av s.k. frisökning. Särskilda varianter ska prövas av en myndighet som också beslutar om vilket belopp som ska betalas i interkommunal ersättning. Specialutformade program utformade för en grupp elever tas bort i och med förslaget.

Riksrekryterande utbildningar

Sjöfartsteknik är för närvarande en nationell inriktning på energiprogrammet. Utbildningen kännetecknas av att den erbjuds av ett fåtal skolhuvudmän och att dess innehåll och utformning styrs av internationella konventioner. Det har visat sig svårt att inom det nationella programmet uppfylla de internationella krav som ställs på utbildningen. Regeringen bedömer i propositionen att det finns behov av sjöfartsteknisk utbildning i gymnasieskolan och att denna typ av specialiserad utbildning kräver särskilda examensmål. Förhållandet att endast ett fåtal skolor erbjuder utbildningen och att den i så hög grad styrs av internationella överenskommelser talar dock för en annan lösning än ett eget nationellt program. Arbetsmarknadens behov av denna typ av specialiserad utbildning på gymnasial nivå bör kunna tillgodoses inom ramen för det föreslagna regelverket för riksrekryterande utbildningar.

När det gäller möjligheterna för fristående skolor att kunna komma i fråga då riksiddrottsgymnasier utses och därigenom få del av statens stöd till specialidrott konstaterar regeringen i den här aktuella propositionen att den avser att ändra regleringen i denna del. Regeringen hänvisar till sitt ställningstagande i propositionen Statens stöd till idrotten (prop. 2008/09:126).

Antagning

Ordet "antagning" föreslås i propositionen ersätta ordet "intagning". Någon förändring i sak är dock inte regeringens avsikt med förslaget. Enligt nu gällande bestämmelser ansvarar styrelsen för utbildningen för intagningen till de olika utbildningar som anordnas inom kommunen eller landstinget. Samma ordning föreslås gälla även i fortsättningen.

Särskilda insatser för färre avbrott och fler elever med godkända betyg

Det finns enligt regeringen goda skäl att tro att genomströmningen kan förbättras i gymnasieskolan. Regeringen gör bedömningen att förslagen i propositionen kommer att leda till färre studieavbrott och byten av program. Det innebär att fler elever kommer att fullfölja sina studier på tre år.

Gymnasieskolan är skyldig att erbjuda särskilt stöd till elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen. Efterlevnaden av skyldigheten att aktivt arbeta med särskilt stöd i gymnasieskolan behöver dock förbättras. Enligt regeringens uppfattning måste möjligheterna för den elev som överväger att avbryta sina studier vara flexibla och syfta till att i möjligaste mån förhindra studieavbrott. Det är bättre att elever med skolproblem går kvar på ett nationellt program och får stöd för att nå så långt som möjligt än att de avbryter studierna i förtid.

När studiesvårigheter uppstår för en elev ska ett åtgärdsprogram upprättas och eleven ska erbjudas stödundervisning. Är dessa åtgärder otillräckliga kan rektorn besluta att en elev med påtagliga studiesvårigheter, om eleven vill det, befrias från undervisningen i en eller flera kurser om maximalt 250 poäng av de 2 500 (reducerat program). Reducering ska endast medges för en elev med påtagliga studiesvårigheter för att eleven med en lugnare studietakt ska kunna klara övriga studier på det valda programmet. Studiesvårigheterna ska således ses i ett helhetsperspektiv, och möjligheten att reducera är en ren stödåtgärd.

I propositionen föreslås därtill att om det finns särskilda skäl får styrelsen för utbildningen besluta att en elevs utbildning på ett nationellt program till sitt innehåll får avvika från vad som annars gäller för programmet. Bakgrunden till förslaget är att det kan finnas ett behov av flexibilitet på individnivå. En anpassning kan underlätta för eleven vid byte av program genom att eleven får tillgodoräkna sig redan godkända kurser. På så sätt kan förlängd studietid till följd av programbyten undvikas. Anpassningen är enligt regeringen inte tänkt att vara en stödåtgärd, men för den enskilde eleven kan det vara en bättre lösning än att behöva börja om.

Individuella programmet

I propositionen föreslås att de nuvarande bestämmelserna i skollagen när det gäller de individuella programmen ska behållas för närvarande. Regeringen avser enligt propositionen att återkomma i denna fråga när den har beretts vidare.

Tillgång till studie- och yrkesvägledning m.m.

I propositionen föreslås att begreppet studie- och yrkesorientering byts ut mot studie- och yrkesvägledning i skollagen (1985:1100). Huvudmannen ansvarar enligt förslaget i propositionen för att elever i grundskolan, gymnasieskolan och specialsolan och i fristående skolor som anordnar motsva-

rande utbildning har tillgång till studie- och yrkesvägledning så att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till sådan vägledning.

Regeringen anser i propositionen att de förslag som lämnas leder till tydligare studievägar och yrkesutgångar, vilket kan underlätta elevernas val i framtiden. Icke desto mindre kommer behovet av stöd och saklig information till ungdomar som står inför viktiga val som rör utbildning och arbetsliv även framöver att vara stort.

I läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94) föreskrivs vilket ansvar skolan och dess personal har för att erbjuda studie- och yrkesvägledning.

Mot bakgrund av de kvalitetsbrister som framkommit i Skolverkets utvärderingar och inspektioner bedömer regeringen att den information och vägledning som erbjuds till elever inte alltid är tillräcklig. Regeringen anser att en väl fungerande studie- och yrkesvägledning har stor betydelse för att fler elever ska kunna välja en utbildning som motsvarar deras förväntningar, vilket också kan bidra till en förbättrad genomströmning i gymnasieskolan. Det finns därför skäl att lyfta fram de bestämmelser som rör tillgång till studie- och yrkesvägledning genom att föra in dem i skollagen (1985:1100).

Motionerna

Nationellt kvalitetssäkrade särskilda varianter

I motion 2008/09:Ub287 (m) efterfrågas att möjligheten att specialutforma program lokalt även fortsättningsvis bör finnas kvar men med ökad kontroll av kvaliteten på utbildningarna. Det skulle enligt motionären vara för långtgående att helt ta bort lokala anpassningar av utbildningar.

Riksrekryterande utbildningar

I motion 2008/09:Ub553 (c, m, fp, kd) yrkande 1 påtalas behovet av att bl.a. utbilda fler sjömän inom gymnasieskolan för att möta det rekryteringsbehov som orsakas av stora pensionsavgångar och en expanderande handelsflotta. Vidare framhåller motionärerna den ytterligare rekrytering som möjliggörs om utbildningsvägarna förkortas och behörighetskraven anpassas för personer med närliggande kompetenser (yrkande 2).

I motion 2008/09:Ub428 (m) föreslås att friskolor ska ges möjlighet att starta riksidrottsgymnasium.

Antagning

Vänsterpartiet förslår i motion 2008/09:Ub487 yrkande 3 att en närhetsgaranti ska införas vid antagningen till den kommunala gymnasieskolan. Närhetsgarantin ska tillförsäkra plats åt eleven i den geografiskt närmaste gymnasieskola som har det program som eleven sökt.

Särskilda insatser för färre avbrott och fler elever med godkända betyg

Miljöpartiet förslår i motion 2008/09:Ub496 att en utredning ska tillsättas som ser över möjligheten att på försök införa ett övergångsår mellan grundskola och gymnasieskolan. Enligt motionärerna finns det på Irland ett övergångsår inom skolsystemet som eleverna kan ta del av när de är i tonåren och befinner sig mellan två skolstadier. Övergångsåret innebär att skolorna sätter samman ett intressant program för året med praktik, arbete och studier men utan prov och betygssättning. Många elever tar ett sådant övergångsår. Under övergångsåret mognar och utvecklas eleverna, och de har efter detta år bättre förutsättningar att studera vidare. En alltför stor andel av eleverna i den svenska gymnasieskolan avbryter sina studier i dag. Ett övergångsår mellan grundskola och gymnasieskola skulle ge dessa elever andrum, arbetslivserfarenhet och tid att mogna.

I motion 2008/09:Ub391 (s) förespråkas att gymnasieskolans treåriga program ska kunna förlängas med ett år för de elever som har behov av ytterligare ett år för att klara av en gymnasieexamen.

Individuella programmet (IV)

Socialdemokraterna anser i motion 2008/09:Ub595 yrkande 1 att kvaliteten på det individuella programmet måste förbättras. I första hand bör en större andel av eleverna i grundskolan framöver vara behöriga till ett nationellt program. I andra hand måste en mer effektiv uppföljning av eleverna ske sedan de kommit in på ett nationellt program. De elever som behöver stöd bör först erbjudas detta för att undvika onödiga avhopp och därefter byte av studieväg. Vidare bör enligt Socialdemokraterna gymnasieutbudet bättre motsvara elevernas önskemål. Dagens individuella program bör ersättas med ett basår i gymnasieskolan motsvarande det som finns på högskolan.

Tillgång till studie- och yrkesvägledning m.m.

Socialdemokraterna efterfrågar i motion 2008/09:Ub595 yrkande 7 förbättrad information till grundskoleelever inför valet till gymnasieskolan. Alla elever ska ha med sig kunskaper om förutsättningarna för att få arbete efter avslutad gymnasieutbildning. Vidare förespråkar Socialdemokraterna i motion 2008/09:Ub599 yrkande 4 användandet av mentorer i matematik som informerar i samband med valet av gymnasieutbildning. Dessa mentorer ska komma från myndigheter och näringsliv och ska arbeta med matematik och naturvetenskap i sitt dagliga arbete. Mentorerna kan enligt motionärerna få fler att välja gymnasieprogram med större matematikinnehåll än de först tänkt sig.

I motion 2008/09:Ub390 (s) förespråkas att informationen om möjlighet till praktik i gymnasieskolan måste bli bättre.

En satsning på karriärvägledning för ungdomar begärs i motion 2008/09:Ub242 (m). Lagstiftningen ska förtydligas så att det framgår att ungdomar har rätt till oberoende, kvalificerad och individuell karriärvägledning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Nationellt kvalitetssäkrade särskilda varianter

Utskottet anser att motionsönskemålet om att behålla möjligheten till att lokalt utforma program, men med ökad kvalitetskontroll, till viss del får anses tillgodosett i och med förslaget om att inrätta särskilda varianter med vidhängande nationell kvalitetssäkring. Något uttalande från riksdagen är inte påkallat.

Riksrekryterande utbildningar

När det gäller yrkandet om behovet av att bl.a. utbilda fler sjömän inom gymnasieskolan delar utskottet regeringens bedömning att arbetsmarknadens behov av sådan specialiserad utbildning på gymnasial nivå som sjöfartsteknik bör kunna tillgodoses inom ramen för det föreslagna regelverket för utbildningar med rikstäckande rekrytering. När det sedan gäller yrkandena om att möjliggöra ytterligare rekrytering av sjömän om utbildningsvägarna förkortas och behörighetskraven anpassas för personer med närliggande kompetenser anser utskottet att detta är en fråga som det inte ankommer på riksdagen att besluta om.

När det gäller yrkandet om att friskolor ska ges möjlighet att starta riksidrottsgymnasier så kan utskottet konstatera att regeringen, i linje med motionsönskemålet, avser att ändra regleringen så att även friskolor ska kunna komma i fråga då riksidrottsgymnasier utses. Något uttalande från riksdagen är sålunda inte motiverat.

Antagning

Utskottet har tidigare behandlat motsvarande yrkande om en närhetsgaranti. Vid den senaste behandlingen våren 2008 förordade utskottet att den rådande ordningen skulle bestå, dvs. att de kommunala huvudmännen själva ska bestämma urvalskriterium eller en kombination av urvalskriterier vid antagningen till den kommunala gymnasieskolan. På det lokala planet finns, menade utskottet, de bästa förutsättningarna att ta fram ett intagningsystem (hädanefter antagningssystem) som vinner legitimitet bland föräldrar och elever och som i så liten utsträckning som möjligt är orättvist eller segregering i något avseende (bet. 2007/08:UbU8 s. 10). Regeringens föreliggande proposition innebär ingen förändring i här berört avseende varför utskottet vidhåller sitt tidigare uttalande.

Särskilda insatser för färre avbrott och fler elever med godkända betyg

I propositionen gör regeringen bedömningen att förslagen i propositionen kommer att förbättra genomströmningen och leda till färre studieavbrott och byten av program. Utskottet delar denna bedömning och välkomnar förslaget om individuell anpassning av ett nationellt program och förslaget

om att ta bort bestämmelsen som medför den nuvarande begränsningen att en elev bara får reducera kurser omfattande maximalt 250 poäng. Utskottet anser att propositionens förslag och här återgivna åtgärder kopplade till gymnasieskolans skyldighet att erbjuda särskilt stöd till elever med studie-svårigheter för närvarande innebär tillräckligt stöd för elever som riskerar att inte uppnå kunskapsmålen och i förlängningen avbryta sina studier. Utskottet anser vidare att propositionens förslag till ny struktur för de yrkesförberedande programmens gymnasiegemensamma ämnen möjliggör för fler elever i behov av särskilt stöd att nå kunskapsmålen. Följaktligen ser utskottet inte något behov av att i enlighet med motionärernas önskemål inrätta ett övergångsår för elever mellan grundskola och gymnasieskola respektive förlänga gymnasieskolans treåriga program med ett år.

Individuella programmet (IV)

Motionärerna anser bl.a. att kvaliteten på det individuella programmet ska förbättras och att det individuella programmet bör ersättas med ett basår i gymnasieskolan motsvarande det som finns på högskolan.

Regeringen föreslår i propositionen att de nuvarande reglerna för IV-programmet behålls tills vidare men avser att återkomma i frågan. Sedermera har i en departementspromemoria (U2009/5552/G) föreslagits att IV-programmet avskaffas och ersätts med fem olika särskilda program för de elever som är obehöriga till nationella program. I promemorian konstateras att de elever som i dag går på IV-programmet är en heterogen grupp, med alltifrån studiemotiverade ungdomar som saknar något enstaka betyg till studietrötta ungdomar med stora kunskapsluckor. För att möta de olika behoven behövs tydliga, flexibla och individanpassade studievägar. Därför föreslås fem olika s.k. särskilda program för dessa elever: preparandutbildning, programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintrouktion. Dessa program ska hjälpa eleverna vidare till fortsatta studier på ett nationellt gymnasieprogram eller till att komma in på arbetsmarknaden. Promemorian har skickats på remiss. Utskottet vill inte föregripa den pågående beredningen i Regeringskansliet.

Tillgång till studie- och yrkesvägledning m.m.

När det gäller yrkandena om förbättrad information inför valet till gymnasieskolan och förbättrad information om praktik i gymnasieskolan förutsätter utskottet nu när bestämmelserna om tillgång till studie- och yrkesvägledning lyfts fram i skollagen att huvudmännen i enlighet med lagstiftarens intentioner förbättrar de kvalitetsbrister som finns i den vägledning och information som i dag ges till eleverna. Något uttalande från riksdagen är sålunda inte påkallat.

När det sedan gäller yrkandet att använda sig av mentorer i matematik för att vid valet av gymnasieutbildning få fler att välja ett gymnasieprogram med matematikinriktning ser utskottet inte några hinder mot att gymnasieskolorna använder sig av mentorer i det aktuella syftet. Det ankommer inte på riksdagen att ta ställning i denna fråga.

När det slutligen gäller yrkandet om en satsning på karriärvägledning och en förtydligad lagstiftning där det framgår att ungdomar har rätt till oberoende, kvalificerad och individuell karriärvägledning kan utskottet inte finna annat än att lagstiftningen i och med det aktuella förslaget i vart fall till viss del förtydligats i den riktning motionären önskar. Utskottet är i dagsläget dock inte berett att förespråka ytterligare åtgärder i enlighet med motionsönskemålet.

Lagförslagen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag och godkänner vad regeringen föreslår om upphävande av riksdagsbindningar och om gymnasieexamen i fråga om grundläggande behörighet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har som framgått ovan bedömt att det saknas skäl att avslå regeringens lagförslag respektive vad regeringen föreslår att riksdagen ska godkänna när det gäller upphävande av riksdagsbindningar och om gymnasieexamen i fråga om grundläggande behörighet. Inte heller har utskottet bedömt att lagförslagen m.m. behöver förändras med anledning av de framlagda motionerna.

Utskottet anser att regeringens lagförslag m.m. bör genomföras av de skäl regeringen anfört. Riksdagen bör således med bifall till propositionen anta lagförslagen m.m.

Övriga gymnasiefrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om bl.a. möjligheter för skolor att lägga ut enstaka kurser på entreprenad, marknadsföring av gymnasieutbildning, lokala styrelser med elevmajoritet och kostnadsfria skolmåltider.

Motionerna

Lokala styrelser med elevmajoritet

Miljöpartiet föreslår i motion 2008/09:Ub494 att möjligheten att inrätta lokala styrelser med elevmajoritet i kommunala gymnasieskolor permanent återinförs. Resultaten av den tidigare försöksverksamheten med lokala styrelser med elevmajoritet var positivt. Styrelserna var ofta, enligt motionärerna, en viktig injektion i arbetet med att involvera eleverna djupare i skolarbetet och öka demokratiseringen av skolan. Också i motion 2008/09:Ub419 (s) pläderas för ett återinförande av de lokala styrelserna med elevmajoritet i kommunala gymnasieskolor.

Kostnadsfria skolmåltider

Miljöpartiet anser i motion 2008/09:Ub461 att skolmaten ska vara kostnadsfri i såväl kommunala som fristående gymnasieskolor. Det finns enligt motionärerna flera skäl till att stärka rätten till kostnadsfri skolmat, bl.a. behöver eleverna en näringsriktig måltid för att prestera optimalt i undervisningen. Detta får inte vara beroende av att föräldrarna betalar skollunchen. Liknande förslag förs fram i motionerna 2008/09:Ub420 (s) och 2008/09:Ub501 (s).

Övrigt

Möjligheter för kommunala och fristående skolor att lägga ut delar av sin undervisning i form av enstaka kurser på entreprenad till andra fristående skolor som har unika inriktningar efterfrågas i motion 2008/09:Ub312 (m).

I motion 2008/09:Ub357 (s) begärs att bestämmelserna om marknadsföring av gymnasieutbildningar bör ses över med inriktning mot en mer restriktiv hållning än vad som gäller i dag.

I motion 2008/09:Ub382 (m) anförs mot bakgrund av den nya språklagen att svenska bör vara det huvudsakliga undervisningsspråket i bl.a. gymnasieskolan. Det behövs inom utbildningsväsendet en tydligare strategi än vad den nya språklagen innebär om att det svenska språket ska vara just det heltäckande språk som språklagen säger.

Motionären i motion 2008/09:Ub402 (s) anser att regeringen ska verka för att bl.a. gymnasieskolor förbjuder nollningar och insparkar av kränkande karaktär.

Vikten av att folkbildningens pedagogik används bl.a. i gymnasieskolan framhålls i motion 2008/09:Ub406 (s). Dess friare studieformer ger de studerande större möjligheter att påverka kursernas inriktning utifrån egna erfarenheter och behov.

Regeringen bör enligt motionären i motion 2008/09:Ub409 (s) låta utreda om lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg ska omfatta även personal i gymnasieskolan. Motionären menar vidare att lagen i fråga är ett viktigt skydd för barn och ungdomar och bör utsträckas till att skydda alla minderåriga.

I motion 2008/09:A370 (s) yrkande 3 påtalas skolans viktiga roll när det gäller att förhindra och uppmärksamma det hedersrelaterade våldet och att det därigenom bör vara skolans skyldighet att polisanmäla när personer försvinner ur dess verksamhet.

I motion 2008/09:Ub387 (s) förespråkas styrd fortbildning för gymnasie-lärare för att de ska ges bättre förutsättningar att förstå varför vissa elever, som lider av t.ex. dyslexi, adhd och Aspergers syndrom, inte kan inhämta kunskaper på samma sätt och i samma takt som andra elever.

Reglerna för inackorderingstillägg bör enligt motionärerna i motion 2008/09:Ub210 (s) ses över så att de blir enhetliga oavsett om eleven bedriver gymnasiestudier vid en kommunal skola eller vid en fristående skola.

I motion 2008/09:Kr246 (fp) yrkande 4 efterfrågas en översyn av kriterierna för att bedöma vilka utbildningar vid landets folkhögskolor som är att betrakta som eftergymnasiala och därmed studiemedelsberättigande för studerande under 20 år.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

Lokala styrelser med elevmajoritet

Förordningen (1997:642) om försöksverksamhet med lokala styrelser inom gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen upphörde vid halvårsskiftet 2007. Utskottet fann inget uttalande påkallat då motsvarande yrkanden behandlades vid riksmötet 2007/08 (bet. 2007/08:UbU8 s. 9–10). Utskottet hänvisade i sitt avstyrkande av motionerna till att frågor om elevinflytande behandlas av Skollagsberedningen. I Skollagsberedningens numera framlagda förslag till ny skollag framkommer bl.a. följande. I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda. För att en lokal styrelse ska kunna fungera på ett för alla parter jämbördigt sätt föreslår Skollagsberedningen att företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare inte får vara fler än övriga ledamöter (Ds 2009:25 s. 372). Departementspromemorian har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utskottet vill inte föregripa den pågående beredningen.

Kostnadsfria skolmåltider

Av 4 kap. 4 a § skollagen (1985:1100) följer att eleverna i grundskolan ska erbjudas kostnadsfria skolmåltider. Bestämmelsen innebär dels att det är en skyldighet att erbjuda skolmåltider till eleverna, dels att skolmåltiderna ska vara gratis. Med skolmåltider avses lunch (jfr prop. 1997/98:6 s. 86). Livsmedelsverket redovisade 2007 regeringsuppdraget Råd för måltider i förskola, familjedaghem, fritidshem, skola och gymna-

sieskola (Jo2005/2277). Råden är avsedda som övergripande vägledning, stöd och förslag till hur man kan arbeta för bra matvanor i alla skolformer. Utskottet ansåg vid behandlingen av motsvarande yrkande vid det förra riksmötet att utredningen om en reformerad gymnasieskola och arbetet med en ny skollag inte skulle föregripas (bet. 2007/08:UbU8 s. 14). I Skollagsberedningens förslag till ny skollag föreslås att det i lagen ska förtydligas att de skolmåltider som serveras i grundskolan ska vara näringsriktiga (Ds 2009:25 s. 443–444). Något förslag i övrigt rörande skolmåltiderna saknas i departementspromemorian. Departementspromemorian bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utskottet vill inte föregripa den pågående beredningen.

Övrigt

Motsvarande yrkande om möjligheter för skolor att lägga ut delar av sin undervisning i form av enstaka kurser på entreprenad till fristående skolor behandlades av utskottet våren 2008. Utskottet valde vid behandlingen att avstyrka motionen med hänvisning till pågående arbete med entreprenadfrågor i Regeringskansliet inom ramen för arbetet med en ny skollag (bet. 2007/08:UbU8 s. 11). Skollagsberedningen lämnar ett förslag där bestämmelser från olika författningar rörande bl.a. entreprenadverksamhet i olika utbildningsformer har förts samman i ett särskilt kapitel i skollagen i syfte att göra bestämmelserna mer överskådliga och enhetliga. Därutöver lämnas endast smärre förslag på materiella förändringar avseende entreprenadverksamhet. I fråga om entreprenader i gymnasieskolan föreslås att möjligheten att inom gymnasieskolan överlämna uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil på entreprenad till en enskild ska behållas (Ds 2009:25 s. 561 och s. 566). Därtill föreslås i slutbetänkandet från Utredningen om villkoren för fristående skolor bl.a. att undervisning i yrkesinriktade och estetiska karaktärsämnen kan få utföras på entreprenad av annan för en fristående skolas räkning (SOU 2008:122, s. 73 f.). Utskottet vill inte föregripa den beredning av Skollagsberedningens promemoria och slutbetänkandet från Utredningen om villkoren för fristående skolor som pågår i Regeringskansliet.

Med anledning av yrkandet om att bl.a. se över bestämmelserna om marknadsföring av gymnasieutbildning mot en mer restriktiv hållning kan utskottet konstatera att Sveriges Kommuner och Landsting och Friskolornas Riksförbund i samarbete med bl.a. Konsumentverket har tagit fram ett underlag till stöd för skolhuvudmännens marknadsföring av gymnasieutbildning. Underlaget innehåller bl.a. en checklista över vad marknadsföringen kan omfatta, som kan vara till hjälp och stöd. Vidare följer av marknadsföringslagen (2008:486) att marknadsföring ska stämma överens med god marknadsföringssed. Marknadsföring ska också utformas och presenteras så att det tydligt framgår att det är fråga om marknadsföring. Med andra ord får reklam inte vara utformad så att den uppfattas som redaktionell

text, utan ska uppfattas som just reklam. Med hänvisning till den redovisade bakgrunden kan utskottet i dagsläget inte se något behov av att se över gällande bestämmelser rörande marknadsföring av gymnasieutbildning.

Riksdagen har våren 2009 antagit språklagen (2009:600) som befäster svenska som huvudspråk i Sverige, dvs. samhällets gemensamma språk som alla ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden. Det allmänna ska enligt lagen ha ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas (prop. 2008/09:153, bet. 2008/09:KrU9). Motionären i här aktuella motion anför bl.a. att svenska bör vara det huvudsakliga undervisningsspråket i bl.a. gymnasieskolan. Utskottet kan mot bakgrund av att riksdagen nyligen tagit ställning till språklagens utformning och att något förslag av efterfrågat slag inte återfinns i den proposition som behandlas här inte se något behov av att redan nu förespråka någon ändring av den gällande lagstiftningen.

Med anledning av yrkandet om att regeringen ska verka för att bl.a. gymnasieskolorna förbjuder nollningar och insparkar av kränkande karaktär vill utskottet anföra följande. Lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever har upphört att gälla fr.o.m. den 1 januari 2009. Ett nytt kapitel i skollagen (1985:1100) ersätter den del av barn- och elevskyddslagen som avser kränkande behandling, och bestämmelserna om diskriminering har förts in i den nya diskrimineringslagstiftningen. Bestämmelserna i skollagen ska förhindra och förebygga kränkande behandling som inte direkt kan hänföras till de olika diskrimineringsgrunderna som exempelvis mobbning. Den nya diskrimineringslagen (2008:567) ska motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder i de verksamheter som regleras av skollagen (prop. 2007/08:95, bet. 2007/08:AU7). Med hänvisning till att gällande lagstiftning ändrats i närtid är något uttalande från riksdagen inte motiverat.

När det därefter gäller yrkandet om att folkbildningens pedagogik ska användas i gymnasieskolan upprepar utskottet i likhet med de tidigare tillfällena då motsvarande motionsyrkande behandlats (nu senast i bet. 2007/08:UbU8 s. 14) att val av pedagogik är en fråga för den enskilda skolhuvudmannen.

Beträffande yrkandet om att registerkontroll även ska omfatta personal i gymnasieskolan vill utskottet anföra följande. I den proposition som riksdagen biföll vid tillkomsten av lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg sades i fråga om registerkontroll av personal i gymnasieskolan följande (s. 22). ”När det gäller ungdomar inom gymnasieskolan kan hävdas att skyddsbehovet inte gör sig lika starkt gällande. Dessa ungdomar kan antas ha större möjligheter att freda sig själva än de mindre barnen. Mot detta kan anföras att en elev ofta befinner sig i en viss beroendeställning gentemot en vuxen person, vilket kan utnyttjas av olämplig personal. På grund av skolplikten och elevernas ålder gör sig dock argument om en trygk och säker

miljö starkast gällande i den obligatoriska skolan.” (prop. 1999/2000:123, bet. 2000/01:UbU4). Utskottet står alltjämt bakom uttalandena i propositionen.

När det sedan gäller yrkandet om hedersrelaterat våld och att skolan bör ha anmälningsplikt när personer försvinner ur dess verksamhet vill utskottet anföra följande. Regeringen har initierat en översyn av skolans arbete med utsatta barn. En särskild utredare har fått i uppdrag att kartlägga hur kommunala och fristående huvudmän vid bl.a. skolor inom skolväsendet för barn och ungdom arbetar med barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. I utredningsuppdraget ingår bl.a. följande. Utredaren ska analysera det arbete som bedrivs och lämna förslag på åtgärder som kan förbättra detta arbete. Utredaren ska vidare kartlägga hur kommunala och fristående huvudmän inom bl.a. skolan samverkar med socialtjänsten, polisen samt hälso- och sjukvården. Utredaren ska även lämna de författningsförslag som bedöms motiverade. Syftet med utredningen är att ytterligare förstärka och effektivisera stödet kring utsatta barn. Uppdraget ska redovisas den 30 juni 2010 (dir. 2009:80). Tilläggas kan att bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn behöver skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Utskottet är inte berett att föregripa den pågående utredningen.

När det gäller yrkandet om styrd fortbildning för lärare med sikte på barn med inlärningssvårigheter vill utskottet framhålla att fortbildning och kompetensutveckling av lärare är en fråga som främst ankommer på huvudmannen för skolan. Utskottet vill dock erinra om att regeringens pågående stora satsning på det s.k. Lärarlyftet omfattar kvalificerad lärarfortbildning. Bland de kurser som erbjuds på universitet och högskolor finns sådana som tar upp frågor om barn och ungdomars inlärningssvårigheter.

Motsvarande yrkande som efterfrågar enhetliga regler för inackorderings-tillägget oavsett om eleven bedriver gymnasiestudier vid en kommunal skola eller vid en fristående skola behandlades i bet. 2008/09:UbU8 (s. 10) varvid utskottet avstyrkte motionen och hänvisade till den pågående beredningen av Studiestödsutredningens betänkande Ekonomiskt stöd vid ungdomsstudier (SOU 2003:28). I betänkandet föreslås bl.a. att de studerandes hemkommuner får ett samlat ansvar för det ekonomiska stödet för inackordering och dagliga resor. Betänkandet är alltjämt under beredning i Regeringskansliet. Utskottet kan inte se att frågan har kommit i något annat läge än när riksdagen senast behandlade frågan.

Motionärerna efterfrågar en översyn av kriterierna för att bedöma vilka utbildningar vid landets folkhögskolor som är att betrakta som eftergymnasiala och därmed studiemedelsberättigande för studerande under 20 år. Utskottet kan konstatera att i dag gäller följande. Studerande som läser på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel fr.o.m. höstterminen det år de fyller 20 år. Denna nedre åldersgräns gäller för utbildningar i avdelningarna A 1 och A 2 i bilagan till studiestödsförordningen (2000:655), dvs. gymnasieskolor, många folkhögskoleutbildningar, kommu-

nal och statlig vuxenutbildning, vissa kompletterande skolor m.fl. Dessförinnan kan de studerande vid dessa utbildningar få studiehjälp om de studerar på heltid. Studiemedel kan beviljas och betalas ut till studerande fr.o.m. vecka 27 det år han eller hon fyller 20 år. Det finns ingen nedre åldersgräns för studerande i högskola eller andra eftergymnasiala utbildningar (avdelningarna B 1 och B 2). Vid studier på högskolans basår (avdelning A 3) finns inte heller någon nedre åldersgräns. Utskottet kan inte se något behov av ändring av den rådande ordningen.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Avslag på propositionen, punkt 1 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Ros-sana Dinamarca (v), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s) och Jan Emanuel Johansson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår propositionen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:Ub34, 2008/09:Ub36 och 2008/09:Ub37.

Ställningstagande

Under den förra mandatperioden beslutade riksdagen, med bred enighet över blockgränserna, att en ny modern gymnasieskola med förstärkta yrkesinriktade program skulle införas hösten 2007. Regeringen valde likväl att återkalla gymnasiereformen 2007. Den återkallade reformen överensstämmer på flera viktiga punkter helt eller delvis med den nu aktuella gymnasiepropositionen. Exempel på detta är bl.a. förslagen att införa historia som nytt kärnämne, att ersätta projektarbete med gymnasiearbete, att skapa en modern lärlingsutbildning som alternativ inom yrkesutbildningen, inrätta lokala och nationella programråd, en förstärkning av den arbetsplatsförlagda utbildningen samt att lokala kurser ska kvalitetssäkras. Regeringens hantering av frågan gör att minst fyra årskullar av gymnasieelever går miste om effekter av flera värdefulla reformer som länge haft bred majoritet i riksdagen.

Vidare har regeringspartierna, i sedvanlig ordning när det gäller utbildningsfrågor, inte kommit överens om en helhet och viktiga frågor såsom bl.a. behörighetsreglerna till gymnasieskolans yrkesprogram, och lösningen av problemen på det individuella programmet har skjutits på framtiden. Det är nödvändigt att ha en helhetssyn på dessa och andra frågor för att få till stånd en bra och långsiktig lösning på de problem och kvalitetsbrister som i dag finns i gymnasieskolan.

Utöver de redan nämnda bristerna i propositionen förtjänar ytterligare några i vår mening dåliga eller otydliga förslag att särskilt framhållas. Förslaget att estetisk verksamhet tas bort som kärnämne är ett stort misstag. Det borde vara självklart att alla gymnasieelever får utveckla och använda

sin fantasi och kreativitet samt förmåga att kommunicera genom att delta i estetisk verksamhet. Att arbeta med alla sinnen och uttrycksformer stimulerar därtill lärandeprocesser och ger ökade kunskaper. När det gäller förslaget att ta bort möjligheten att inrätta specialutformade program och ersätta det med nationellt kvalitetssäkrade särskilda varianter anser vi också att dessa utbildningar ska kvalitetssäkras. Däremot är det otydligt i propositionen hur regelverket närmare kommer att utformas. Vi vill betona vikten av att befintliga specialutformade program i framtiden kan arrangeras som lokala varianter för att motsvara efterfrågan samt lokala och regionala behov.

Att den grundläggande behörigheten till högskolestudier tas bort på yrkesprogrammen är dock kanske det av regeringens förslag som har den mest långtgående negativa effekten. I linje med det föreslås att omfattningen av vissa kärnämnen på yrkesprogrammen minskas. Detta kombinerat med en skärpning av kraven för grundläggande högskolebehörighet skapar en uppdelning mellan gymnasieprogrammen som för med sig negativa konsekvenser. Elever på yrkesutbildningen kommer med regeringens förslag att behöva läsa in sin grundläggande behörighet till högskolan utöver sina heltidsstudier eller efter avslutad utbildning på komvux. Således kommer elever på yrkesprogram med regeringens förslag att få en större total arbetsbörda än elever på de högskoleförberedande programmen om de väljer att läsa in behörigheten under gymnasietiden. Resultatet kommer antagligen att bli att färre elever från yrkesprogrammen kommer att läsa in högskolebehörigheten. Dessutom innebär de nya antagnings- och urvalsreglerna att eleverna på yrkesprogram får svårare att konkurrera om platserna på högskolan även om de lyckas nå behörigheten.

Vi socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister vill för vår del framhålla värdet av att det i dagens gymnasieskola finns en gemensam kunskapsbas för såväl de högskoleförberedande utbildningarna som yrkesutbildningarna. För oss är detta en viktig utgångspunkt för att gymnasieskolan ska vara en kunskapsskola riktad till alla ungdomar. Regeringens förslag kommer att tvinga fram alltför tidiga och alltför definitiva val av utbildningsmål som går helt på tvärs mot samhällets utveckling mot en allt större flexibilitet och behovet av att kunna byta utbildningsinriktning senare under utbildningens gång. Utan gymnasieutbildning är det i dag mycket svårt att få och behålla ett arbete. Den snabba utvecklingen och differentieringen inom arbetslivet gör att det finns anledning att tro att gymnasieskolan framöver kommer att få det allt svårare att färdigutbilda arbetskraften. Därför är det viktigt att alla gymnasieutbildningar ger eleverna en stark gemensam kunskapsbas som ger dem förutsättningar att ta till sig nya kunskaper. En sammanhållen gymnasieskola gör det också lättare att byta program, vilket minskar risken att elever avbryter sina gymnasiestudier helt och hållet. Vi anser att det borde vara en självklar utgångspunkt att alla gymnasieprogram når upp till den grundläggande nivå som gör att man klarar sig i yrkes- och samhällslivet och som också ger grundläggande behörighet för högskolestudier.

Regeringens gymnasieproposition går på tvärs med samhällsutvecklingen och innebär i mångt och mycket en återgång till en gammaldags ordning som inte möter framtidens krav.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:199 Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).
4. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan.
5. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om upphävande av riksdagsbindningar (avsnitt 14.1).
6. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om gymnasieexamen i fråga om grundläggande behörighet (avsnitt 17.3).

Följdmotionerna

2008/09:Ub33 av Göran Persson i Simrishamn och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (båda s):

Riksdagen beslutar att ämnet estetisk verksamhet ska vara obligatoriskt, dvs. tillhöra de nya gymnasiegemensamma ämnena, nuvarande kärnämnen.

2008/09:Ub34 av Rossana Dinamarca m.fl. (v):

Riksdagen avslår proposition 2008/09:199 Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.

2008/09:Ub35 av Christer Engelhardt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att driva UF-företag inom den nya gymnasieskolan.

2008/09:Ub36 av Marie Granlund m.fl. (s):

Riksdagen avslår regeringens proposition 2008/09:199.

2008/09:Ub37 av Mats Pertoft m.fl. (mp):

Riksdagen avslår proposition 2008/09:199 Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:Kr246 av Anita Brodén och Agneta Berliner (båda fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om översyn av vilka utbildningar vid landets folkhögskolor som ska bedömas som eftergymnasiala.

2008/09:Ub210 av Eva Sonidsson och Hans Stenberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reglerna för inackorderingsstöd.

2008/09:Ub225 av Susanne Eberstein och Eva Sonidsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om adekvat utbildning i kost- och näringslära för dem som arbetar med att servera och laga mat.

2008/09:Ub228 av Eva Sonidsson och Jasenko Omanovic (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av hem- och konsumentkunskap även i gymnasiet.

2008/09:Ub230 av Katarina Brännström och Inger René (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att undervisning i konsumentekonomi bör bli obligatoriskt i gymnasieskolan.

2008/09:Ub242 av Helena Bouveng (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell satsning på karriärvägledning.

2008/09:Ub266 av Betty Malmberg och Eva Bengtson Skogsberg (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att även de företag som saknar kollektivavtal ska ges möjlighet att ta emot lärlingar.

2008/09:Ub287 av Helena Bouveng (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av lokal frihet för gymnasieskolorna.

2008/09:Ub301 av Åsa Lindestam (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Ung Företagsamhet.

2008/09:Ub309 av Marianne Watz (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en lista över svenska författare som obligatoriskt ska studeras i gymnasieämnet svenska.

2008/09:Ub312 av Fredrik Schulte (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillåta kommunala och fristående skolor att lägga ut delar av sin undervisning på entreprenad till andra friskolor.

2008/09:Ub357 av Ameer Sachet (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om marknadsföring av gymnasieutbildning.

2008/09:Ub382 av Oskar Öholm (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenskans ställning inom utbildningsväsendet.

2008/09:Ub387 av Pia Nilsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av styrd fortbildning.

2008/09:Ub390 av Pia Nilsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjlighet till praktik under studietiden.

2008/09:Ub391 av Pia Nilsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att gymnasieskolans treåriga program ska kunna förlängas.

2008/09:Ub402 av Thomas Bodström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbud mot nollning och inspark.

2008/09:Ub406 av Peter Jonsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om folkbildningens betydelse som en viktig del i det livslånga lärandet och om vikten av att folkbildningens pedagogik används i gymnasie- och vuxenutbildningen.

2008/09:Ub407 av Jasenko Omanovic och Hans Stenberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bättre styrning av gymnasieutbildningarna mot kommande behov av arbetskraft på arbetsmarknaden.

2008/09:Ub409 av Fredrik Lundh (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utöka lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg.

2008/09:Ub419 av Johan Löfstrand (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att behålla lokala skolstyrelser med elevmajoritet.

2008/09:Ub420 av Catharina Bråkenhielm (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av fria skolmältider.

2008/09:Ub428 av Fredrik Schulte (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att ändra gymnasieförordningen (1992:394) och Skolverkets föreskrifter om riksrekryterande idrottsutbildningar (SKOLFS 1995:63) för att även möjliggöra för friskolor att starta riksidrottsgymnasium.

2008/09:Ub456 av Hans Wallmark (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av humaniora.

2008/09:Ub461 av Mats Pertoft m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda att skolmaten i gymnasieskolan ska vara gratis för eleverna i såväl kommunala som fristående gymnasieskolor.

2008/09:Ub469 av Börje Vestlund m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av åtgärder för utbildning och kompetensutveckling inom hotell- och restaurangnäringen.

2008/09:Ub471 av Börje Vestlund m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av åtgärder för utbildning och kompetensutveckling inom hotell- och restaurangnäringen.

2008/09:Ub487 av Rossana Dinamarca m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en närhetsgaranti i gymnasieskolan.

2008/09:Ub494 av Mats Pertoft m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återinföra möjligheten för lokala skolhuvudmän att inrätta lokala skolstyrelser med elevmajoritet i gymnasieskolor.

2008/09:Ub496 av Mats Pertoft m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa ett övergångsår i den svenska skolan.

2008/09:Ub497 av Matilda Ernkrans m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av de estetiska ämnena i gymnasieskolan.

2008/09:Ub501 av Fredrik Lundh m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avgifter på skolmat i gymnasieskolan.

2008/09:Ub505 av Marina Pettersson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa förberedande körkortsutbildning i skolan.

2008/09:Ub517 av Emma Henriksson och Holger Gustafsson (båda kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om privatekonomi som en del av skolans undervisning.

2008/09:Ub550 av Ewa Thalén Finné (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekonomi i skolan för alla elever.

2008/09:Ub553 av Eva Selin Lindgren m.fl. (c, m, fp, kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utbilda fler sjömän och sjöbefäl i Sverige genom att öka kapaciteten på sjöfartsinriktade gymnasieskolor och sjöfartshögskolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stimulera till ökad rekrytering genom att förkorta utbildningsvägarna och anpassa behörighetskraven för personer med närliggande kompetenser.

2008/09:Ub591 av Mona Sahlin m.fl. (s):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gymnasieskolan.

2008/09:Ub595 av Marie Granlund m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka kvaliteten på det individuella programmet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förstärka kvaliteten på yrkesutbildningar och lärlingsutbildningar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förändrade kursplaner och att kärnämnen bör präglas av utbildningens inriktning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om dimensionering av gymnasieskolan.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättandet av nationella och regionala programråd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrad information till elever inför deras val till gymnasieskolan.

2008/09:Ub599 av Marie Granlund m.fl. (s):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mentorer.

2008/09:N377 av Kent Persson m.fl. (v):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om flickor och teknik.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Ung företagsamhet.

2008/09:N387 av Désirée Pethrus Engström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om entreprenörskap som en naturlig del av utbildningar.

2008/09:N435 av Mona Sahlin m.fl. (s):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagande på schemat.

2008/09:A370 av *Carina Hägg (s)*:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska vara skolans skyldighet att anmäla när personer försvinner ur dess verksamhet till polisen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1. Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 5 kap. ska upphöra att gälla,

dels att bilagorna 1 och 2 ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 18 §, 2 kap. 6 §, 9 kap. 8, 8 a och 15 §§, 10 kap. 1 c §, 11 kap. 19, 21 och 24 §§ samt 15 kap. 4 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas ett nytt kapitel, 5 kap., av följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 1 kap. 23 § och 9 kap. 15 a och 15 b §§, samt närmast före 1 kap. 23 § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya bilagor, bilaga 1 och 2, av följande lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

Senaste lydelse av

5 kap. 3 § 2000:445

5 kap. 4 § 1999:180

5 kap. 4 a § 1999:180

5 kap. 4 b § 2004:1368

5 kap. 4 c § 1999:180

5 kap. 4 d § 2000:1438

5 kap. 5 § 1999:180

5 kap. 6 a § 1999:180

5 kap. 8 § 1999:180

5 kap. 9 § 2007:304

5 kap. 11 § 2007:304

5 kap. 13 § 1999:887

5 kap. 13 a § 1999:887

5 kap. 14 § 2007:304

5 kap. 16 § 1999:180

5 kap. 17 § 1999:180

5 kap. 18 § 1999:180

5 kap. 24 § 2007:304

5 kap. 26 § 1999:887

5 kap. 27 § 2002:137

5 kap. 28 § 2002:137

5 kap. 30 § 1999:886

5 kap. 31 § 1999:886

5 kap. 31 a § 1999:886

5 kap. 32 § 1999:886

5 kap. 33 § 2007:304

bilaga 1 1999:180

bilaga 2 1999:180.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 kap.**18 §²

En hemkommun *skall* löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella eller *specialutformade* program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, *får meddela* föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen *skall* kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

En hemkommun *ska* löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola, *nationella eller specialutformade* program i gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *meddelar* föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen *ska* kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

Tillgång till studie- och yrkesvägledning

23 §

Huvudmannen ansvarar för att elever i grundskolan, gymnasieskolan och specialskolan och i fristående skolor som anordnar motsvarande utbildning har tillgång till sådan kompetens att elevernas behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till sådan vägledning.

² Senaste lydelse 2004:1298.

2 kap.**6 §**

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesorientering i det offentliga skolväsendet *skall* den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller dessa krav får anställas för studie- och yrkesorientering för högst ett år i sänder.

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning i det offentliga skolväsendet *ska* den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller detta krav får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

5 kap. Gymnasieskolan**Gymnasieskolans målgrupp**

1 § Gymnasieskolan är öppen endast för ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning och som påbörjar sin gymnasieutbildning under tiden fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.

I 32 § finns bestämmelser om utbildning i gymnasieskolan för vissa elever från den obligatoriska särskolan.

Detta kapitel gäller bara för ungdomar som är bosatta i landet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock meddela föreskrifter om att även andra ungdomar ska omfattas av bestämmelserna.

Gymnasieskolans roll och syfte

2 § Utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och till högskolesektorn. Huvudmannen för gymnasieskolan ska samverka med samhället i övrigt.

3 § Utbildningen i gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier, samt för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utbildningen ska i huvudsak bygga på de kunskaper eleverna har fått i grundskolan eller motsvarande utbildning.

Eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas.

Gymnasieskolans program*Nationella och individuella program*

4 § Utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program, som är yrkesprogram eller högskoleförberedande program.

I gymnasieskolan finns också utbildning i form av individuella program.

Yrkesprogram och högskoleförberedande program

5 § Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

De högskoleförberedande programmen ska utgöra grund för fortsatt utbildning på högskolenivå.

Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Utbildningens förläggning och arbetsplatsförlagt lärande

6 § Utbildningen i gymnasieskolan ska, med undantag för gymnasial lärlingsutbildning som avses i 10 §, i huvudsak vara skolförlagd. Ett yrkesprogram ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet för att ett yrkesprogram ska få anordnas samt om undantag från första stycket.

Rh-anpassad utbildning

7 § För ungdomar med ett svårt rörelsehinder får de kommuner som regeringen beslutar anordna speciellt anpassad utbildning (gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning) i sin gymnasieskola.

För dessa utbildningar gäller särskilda bestämmelser i 56–62 §§.

Nationella program

8 § De nationella programmen framgår av bilaga 1.

De nationella programmen är avsedda att fullföljas inom tre läsår.

Styrelsen för utbildningen får besluta att utbildningen på nationella program får fördelas på längre tid än tre läsår. Om styrelsen har fått tillstånd till det av regeringen eller en myndighet, får den besluta att en utbildning får fördelas på kortare tid än tre läsår. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken myndighet som avses.

Nationella inriktningar och särskilda varianter

9 § Inom de nationella programmen kan det finnas inriktningar och särskilda varianter, som kan börja det första, andra eller tredje läsåret.

Inriktningarna är nationella. Frågan om en särskild variant ska godkännas ska prövas av en myndighet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken myndighet som avses.

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka nationella inriktningar som ska finnas. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om nationella inriktningar och särskilda varianter.

Gymnasial lärlingsutbildning

10 § Inom yrkesprogrammen kan det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som kan börja det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning.

Utbildningens omfattning på nationella program

11 § Utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier.

Elever på yrkesprogram har rätt till minst 2 430 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande program har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

12 § Omfattningen av studierna på nationella program anges i gymnasiepoäng.

Utbildningens omfattning framgår av en poängplan i bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om poängplanen.

Examensmål

13 § För varje nationellt program ska det finnas examensmål som innehåller mål för programmet.

Kurser och betyg

14 § Utbildningen inom varje ämne på nationella program sker i form av en eller flera kurser. För varje kurs ska det anges hur många gymnasiepoäng kursen omfattar. I utbildningen ska det också ingå ett gymnasiearbete.

Efter varje avslutad kurs och efter genomfört gymnasiearbete ska eleven få betyg på kursen och gymnasiearbetet. Har eleven enligt detta betyg minst uppfyllt kurskraven eller nått målen för gymnasiearbetet i examensmålen, är huvudmannen inte skyldig att erbjuda ytterligare utbildning av samma slag, om annat inte följer av föreskrifter meddelade med stöd av tredje stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som krävs för att få påbörja en kurs och att få gå om en kurs.

Avvikelser från ett nationellt programs innehåll

15 § Om det finns särskilda skäl, får styrelsen för utbildningen besluta att en elevs utbildning på ett nationellt program till sitt innehåll får avvika från vad som annars gäller för programmet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om sådana avvikelser.

I 35 § finns bestämmelser om möjlighet att vid riksrekryterande utbildningar avvika från vad som annars gäller om utbildningens struktur, innehåll och examensmål.

Gymnasieexamen

16 § Utbildningen på yrkesprogram syftar till en yrkesexamen och utbildningen på högskoleförberedande program syftar till en högskoleförberedande examen. Båda dessa examina kallas gymnasieexamen.

För elever som har betyg från ett nationellt program som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng, ska gymnasieexamen utfärdas om villkoren i 17 eller 18 § är uppfyllda.

17 § Yrkesexamen ska utfärdas om en elev som avses i 16 § har godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar

1. en eller flera kurser i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik om sammanlagt 100 gymnasiepoäng i varje ämne, och

2. gymnasiearbetet.

Regeringen meddelar föreskrifter om vilka kurser i de ämnen som anges i första stycket 1 som ska vara godkända och om de andra kurser som ska ingå i de godkända betygen för respektive yrkesprogram.

18 § Högskoleförberedande examen ska utfärdas om en elev som avses i 16 § har godkända betyg på utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar en eller flera kurser i

1. svenska eller svenska som andraspråk om sammanlagt 300 gymnasiepoäng,

2. engelska om sammanlagt 200 gymnasiepoäng, och

3. matematik om sammanlagt 100 gymnasiepoäng.

Gymnasiearbetet ska ingå i de godkända betygen.

Regeringen meddelar föreskrifter om vilka kurser i de ämnen som anges i första stycket som ska vara godkända.

Individuella program

19 § Individuella program ska förbereda eleven för studier på ett nationellt program.

Individuella program kan utformas för en grupp elever eller för en enskild elev. Om programmet särskilt inriktas mot studier på ett visst

nationellt program (programinriktat individuellt program), ska det utformas för en grupp elever.

Ett individuellt program kan utformas även för att

1. göra det möjligt för en elev att förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av vissa ämnen i gymnasieskolan, eller
2. på annat sätt möta en elevs speciella utbildningsbehov.

20 § Utbildningen på individuella program ska bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Utbildningens omfattning får dock minskas, om en elev begär det och styrelsen för utbildningen finner att det är förenligt med syftet med elevens utbildning.

21 § Utbildningen på ett individuellt program ska följa en plan som beslutas av styrelsen för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att utbildningen på sådana individuella program som avses i 19 § tredje stycket 1 ska omfatta minst vissa ämnen.

Behörighet

Gemensamma behörighetskrav

22 § För de nationella programmen gäller, utöver vad som föreskrivs i 1 § första stycket, de ytterligare behörighetskrav i fråga om godkända betyg från grundskolan eller motsvarande utbildning som följer av 23–26 §§.

Ungdomar som har gått igenom en utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning eller har avlagt International Baccalaureate (IB) är inte längre behöriga för gymnasieskolan.

Särskilda behörighetskrav för nationella program

23 § För behörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska, engelska och matematik.

24 § För behörighet till ett högskoleförberedande program krävs godkända betyg i svenska, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen.

En sökande som saknar godkänt betyg i engelska men uppfyller övriga behörighetskrav ska ändå anses behörig om den sökande

1. på grund av speciella personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av sin tid i grundskolan eller motsvarande utbildning, och
2. bedöms ha förutsättningar att klara studierna på det sökta programmet.

25 § En sökande som på annat sätt än genom grundskolestudier har förvärvat likvärdiga kunskaper i ett ämne ska vid tillämpningen av behörighetsreglerna anses ha godkänt betyg i ämnet. Vidare ska vid tillämpningen av behörighetsreglerna godkänt betyg i svenska som andraspråk likställas med godkänt betyg i svenska.

26 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om att särskilda förkunskapskrav ska gälla för vissa utbildningar.

Erbjudande av utbildning

Kommunens ansvar

27 § Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller ett landsting enligt samverkansavtal med kommunen eller landstinget. Kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen.

Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

När en elev börjar eller slutar vid en gymnasieskola med annan huvudman än hemkommunen, ska huvudmannen snarast meddela detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun.

Utbildning anordnad av landsting

28 § Ett landsting får anordna utbildningar på sådana nationella program som avser naturbruk och omvårdnad.

Efter överenskommelse med en kommun får landstinget anordna utbildning även på andra nationella program och på individuella program.

Nationella program

29 § Hemkommunen ansvarar för att alla behöriga ungdomar i kommunen erbjuds utbildning på nationella program.

Erbjudandet ska omfatta ett allsidigt urval av nationella program och nationella inriktningar.

30 § När en huvudman erbjuder utbildning på ett nationellt program, får huvudmannen också låta erbjudandet omfatta att eleven senare ska antas till en nationell inriktning, en särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning inom programmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att ett sådant erbjudande ska ges inom vissa program.

Individuella program

31 § Hemkommunen ansvarar för att alla ungdomar i kommunen, som är behöriga enligt 22 § och som inte har påbörjat en utbildning på ett nationellt program eller en likvärdig utbildning, erbjuds utbildning på individuella program.

Hemkommunens ansvar omfattar också ungdomar, som har påbörjat någon av de utbildningar som nämns i första stycket men som har avbrutit utbildningen, om de fortfarande uppfyller behörighetskraven för gymnasieskolan.

32 § För elever från särskolan gäller hemkommunens ansvar för att utbildning på individuella program erbjuds bara om eleven vid prövning enligt 6 kap. 7 § inte tas emot i gymnasiesärskolan, därför att eleven bedöms kunna gå i gymnasieskolan.

Mottagande till nationella program

Ansökan

33 § En ansökan till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning, som börjar första läsåret, ska skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun. Avser ansökan mer än en utbildning, ska den sökande ange i vilken ordning han eller hon önskar komma i fråga.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till den huvudmannen.

Mottagande i första hand

34 § Av de behöriga sökande till sådan utbildning som avses i 33 § ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i den anordnande kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

Utöver vad som följer av första stycket ska de som är behöriga sökande tas emot i första hand om de sökt till

1. sådan utbildning som avses i 33 § och med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den gymnasieskola dit de har sökt,
2. ett nationellt program eller till en nationell inriktning som börjar det första läsåret och är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder den sökta utbildningen,
3. gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret och är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder någon utbildning på det aktuella programmet,
4. ett nationellt program och åberopat att huvudmannen inom det sökta programmet anordnar en nationell inriktning som börjar senare än första läsåret, vilken hemkommunen inte erbjuder,
5. ett yrkesprogram som saknar nationella inriktningar och åberopat att huvudmannen anordnar programmet i huvudsak skolförlagt, vilket hemkommunen inte erbjuder, eller
6. en utbildning för vilken det har fattats beslut om riksrekrytering enligt 35 §.

Riksrekryterande utbildning

35 § Regeringen eller en myndighet får för nationella program besluta att det till en viss utbildning i första hand ska tas emot sökande från hela landet (riksrekrytering). Ett beslut om riksrekrytering får innebära att den riksrekryterande utbildningen i fråga om struktur, innehåll och examensmål får avvika från vad som annars gäller för nationella program.

Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta.

Regeringen meddelar föreskrifter om vilken myndighet som avses i första stycket. Regeringen får vidare meddela föreskrifter med villkor för att en utbildning ska kunna bli riksrekryterande.

Mottagande i andra hand

36 § Andra behöriga sökande än de som ska tas emot i första hand enligt 34 § får tas emot i andra hand till platser som återstår sedan alla de som ska tas emot i första hand har antagits till utbildningen.

Yttrande från hemkommunen

37 § Innan en kommun eller ett landsting tar emot en sökande som inte är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen ska yttrande inhämtas från den sökandes hemkommun. Yttrande behöver dock inte inhämtas, om det med hänsyn till tidigare avgivet yttrande eller av andra skäl är onödigt.

Beslut om behörighet och mottagande till ett nationellt program

38 § Styrelsen för utbildningen i den anordnande kommunen eller landstinget prövar om en sökande är behörig och om den sökande ska tas emot.

Överklagande av beslut om behörighet och mottagande till nationella program

39 § Beslut enligt 38 § om behörighet och om mottagande i första hand får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av den sökande. Beslut om mottagande i andra hand får inte överklagas.

Mottagande till individuella program

Ansökan

40 § En ansökan till ett individuellt program som har utformats för en grupp elever ska skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman, ska ansökan omedelbart sändas vidare till den huvudmannen. Om hem-

kommunen inte tillhör samverkansområdet för utbildningen, ska styrelsen bifoga ett yttrande där det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning.

Mottagande

41 § En kommun eller ett landsting som anordnar en utbildning på ett individuellt program som har utformats för en grupp elever är skyldig att ta emot en sökande till utbildningen, om den sökande är behörig enligt 1 § och 22 § andra stycket och hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildning eller om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för utbildningen.

Riksrekryterande utbildning

42 § Regeringen eller en myndighet får för individuella program besluta att utbildningen ska stå öppen för sökande från hela landet (riksrekrytering). Regeringen meddelar föreskrifter om vilken myndighet som avses.

Beslut om riksrekrytering ska ange under vilken tid beslutet ska gälla och hur många platser utbildningen får omfatta.

Beslut om behörighet och mottagande till individuellt program

43 § Styrelsen för utbildningen i anordnande kommun eller landsting prövar om en sökande till ett individuellt program som utformats för en grupp elever är behörig och om den sökande ska tas emot.

Överklagande av beslut om behörighet och mottagande till individuella program

44 § Beslut enligt 43 § får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd av den sökande.

Antagning

45 § Styrelsen för utbildningen ansvarar för antagningen till de olika utbildningar som anordnas av kommunen eller landstinget.

I 59 § finns särskilda bestämmelser om antagning till Rh-anpassad utbildning.

Beslut i fråga om antagning får inte överklagas.

46 § Antagningsorganisationen får vara gemensam för gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. En kommuns eller ett landstings antagningsorganisation får även vara gemensam för andra kommuner och landsting samt för sådana fristående skolor som avses i 9 kap. 8 §.

47 § Regeringen meddelar föreskrifter om urval mellan behöriga sökande.

Rätten att fullfölja utbildningen

Nationella program

48 § En elev som har påbörjat en utbildning på ett nationellt program, en nationell inriktning eller en särskild variant har rätt att hos huvudmannen eller inom samverkansområdet fullfölja sin utbildning på det påbörjade programmet eller den aktuella inriktningen eller varianten. Detsamma gäller om huvudmannen har lämnat ett sådant erbjudande som avses i 30 § i fråga om en inriktning eller variant. Detta gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Rätten att fullfölja utbildningen gäller också efter ett studieuppehåll på högst ett läsår för studier utomlands. En sådan rätt att fullfölja utbildningen finns dock inte, om det erbjudande som avses i 30 § när det lämnades förenades med ett uttryckligt förbehåll att det inte gäller vid studieuppehåll.

49 § En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning. Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller ett landsting som anordnar utbildningen.

50 § Vad som sägs i 48 § gäller på motsvarande sätt den elev som har påbörjat gymnasial lärlingsutbildning eller om huvudmannen har lämnat ett sådant erbjudande som avses i 30 § i fråga om gymnasial lärlingsutbildning. Om lämplig arbetsplatsförlagd utbildning inte längre kan anordnas, ska eleven i stället erbjudas att fullfölja sin utbildning genom skolförlagd utbildning på det aktuella programmet. Om inte heller detta är möjligt, ska erbjudandet avse att fullfölja utbildningen på ett annat yrkesprogram.

Individuella program

51 § Den som har påbörjat ett individuellt program har rätt att fullfölja utbildningen hos huvudmannen enligt den plan som gällde när utbildningen inleddes.

Om eleven har medgivit att planen ändras, har eleven rätt att fullfölja utbildningen enligt den ändrade planen.

Rätten att fullfölja utbildningen gäller även efter ett studieuppehåll på högst ett år för studier utomlands.

Avgiftsfri utbildning

52 § Utbildningen i gymnasieskolan ska vara avgiftsfri för eleverna. De ska utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs. Huvudmannen får dock besluta att eleverna ska hålla sig

med enstaka egna hjälpmedel. I verksamheten får det också finnas enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Interkommunal ersättning

53 § En kommun som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i kommunen eller i samverkansområdet för utbildningen ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av dennes hemkommun (interkommunal ersättning). Detsamma gäller ett landsting som på ett nationellt program har antagit en elev som inte är hemmahörande i samverkansområdet för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om interkommunal ersättning.

54 § Om inte den anordnande huvudmannen och elevens hemkommun kommer överens om annat, och annat inte heller följer av andra och tredje styckena, ska den interkommunala ersättningen motsvara anordnarens självkostnad.

När eleven har tagits emot i andra hand enligt 36 §, ska ersättningen högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Är anordnarens kostnad lägre, ska hemkommunen i stället ersätta den lägre kostnaden.

När det är fråga om riksrekryterande utbildning eller särskilda varianter inom de nationella programmen, ska hemkommunen betala det belopp som har beslutats i varje särskilt fall av regeringen eller en myndighet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken myndighet som avses.

55 § En elevs hemkommun ska betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB). Detta gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning när IB-utbildningen började och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office (IBO) betalas av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat, ska ersättning betalas med ett belopp som har beslutats i varje särskilt fall av regeringen eller en myndighet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken myndighet som avses.

Rh-anpassad utbildning

Målgrupp

56 § I denna lag avses med ett svårt rörelsehinder ett rörelsehinder som ensamt eller i kombination med annat funktionshinder medför att en ungdom

1. för att kunna följa ett program i gymnasieskolan behöver tillgång till en skola med Rh-anpassad utbildning, och
2. har behov av habilitering och i vissa fall av boende i elevhem och omvårdnad i boendet.

Rätt till utbildning

57 § Ungdomar som har ett svårt rörelsehinder har rätt att få utbildning vid en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning om de

1. har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande,
2. kan påbörja utbildningen senast under första halvåret det kalenderår de fyller 21 år, och
3. uppfyller de övriga behörighetsvillkor som följer av 23–26 §§, när det gäller nationella program.

Första stycket 1 gäller inte utbildning i form av ett individuellt program. För att ha rätt till sådan utbildning krävs att grundskoleutbildningen eller motsvarande har avslutats.

Riksrekrytering

58 § En gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning ska ta emot sökande från hela landet till den speciellt anpassade utbildningen.

Beslut om antagning och rätt till utbildning

59 § Frågor om antagning till Rh-anpassad utbildning vid vissa gymnasieskolor och andra frågor om rätt till sådan utbildning prövas av en särskild nämnd.

Överklagande av beslut om rätt till utbildning

60 § Nämndens beslut i fråga om antagning eller i övrigt om rätt till Rh-anpassad utbildning får överklagas hos Skolväsendets överklagande-nämnd av den sökande.

Ett beslut får dock inte överklagas om det gäller placering vid en viss gymnasieskola.

Kostnader

61 § Avgifter får inte tas ut från eleverna för insatser för omvårdnad i boendet eller habilitering som tillhandahålls av staten, en kommun eller ett landsting i anslutning till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi.

Interkommunal ersättning

62 § Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet för elever på Rh-anpassad utbildning. Hemlandstinget eller, i förekommande fall hemkommunen, ska betala ersättning för kostnader för habilitering. Ersättningarna ska betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningar enligt första stycket.

Stöd till inackordering

63 § Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering på grund av skolgången ska hemkommunen lämna ekonomiskt stöd. Denna skyldighet gäller dock inte

1. elever som har tagits emot i andra hand enligt 36 §,
2. elever på Rh-anpassad utbildning, och
3. utlandssvenska elever som får inackorderingstillägg enligt studie-stödslagen (1999:1395).

Skyldigheten gäller till och med första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

Stödet ska avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Det ska ges kontant eller på annat lämpligt sätt som ska framgå av beslutet om stöd. Om stödet ges kontant, ska det lämnas med lägst 1/30 av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad som eleven bor inackorderad. Beloppet får avrundas till närmast lägre hela tiotal kronor.

9 kap.

Lydelse enligt prop. 2008/09:171 Föreslagen lydelse

8 §

Om en fristående skola *lämnar utbildning som ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som gymnasieskolan ska förmedla på nationella eller specialutformade program*, ska Statens skolinspektion förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. Förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,
2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,

Om en fristående skola *anordnar sådan utbildning som en kommun enligt 5 kap. får anordna inom ramen för nationella program i gymnasieskolan och alla elever ges möjlighet att inom ramen för utbildningen uppnå grundläggande behörighet för högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå*, ska Statens skolinspektion förklara skolan berättigad till bidrag som avses i 8 a § i fråga om utbildningen. En sådan förklaring får dock lämnas endast om

1. skolan även i övrigt svarar mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet,
2. huvudmannen för skolan har förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med ovan angivna villkor,

3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar *vilkas mottagande skulle medföra att* betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter *uppstår för skolan,*

4. skolan för undervisningen använder lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva, dock med undantag för fall då personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

5. skolan uppfyller ytterligare villkor i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

3. skolan står öppen för alla ungdomar som har rätt till motsvarande utbildning i gymnasieskolan enligt denna lag, med undantag för sådana ungdomar *som skulle ge skolan* betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter *om de skulle antas,*

4. skolan för undervisningen använder lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva, dock med undantag för fall då personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna, och

5. skolan uppfyller ytterligare villkor i fråga om utbildningen vid fristående skolor och om antagningen till och ledningen av sådana skolor.

Regeringen får meddela föreskrifter om de ytterligare villkor som avses i första stycket 5.

En fristående skola som avses i denna paragraf får även anordna individuellt program. Skyldighet att ta emot en elev på ett individuellt program finns endast om skolan och elevens hemkommun kommer överens om det bidrag som kommunen ska betala till skolan för eleven. Utbildningen ska bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Utbildningens omfattning får dock minskas om en elev begär det och styrelsen för utbildningen finner det förenligt med syftet för utbildningen.

En förklaring enligt första stycket ska inte lämnas i fråga om utbildning som skulle innebära påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där skolan är belägen eller i närliggande kommuner.

En fristående skola som avses i denna paragraf får inom ramen för vad som sägs i första stycket 1 ha en konfessionell inriktning.

De bestämmelser i 5 kap. och de föreskrifter som har meddelats med stöd av och i anslutning till dessa bestämmelser, som ger regeringen, en myndighet eller styrelsen för utbildningen rätt att göra avsteg från vad som annars gäller för utbildning anordnad av en kommun eller ett landsting, ska tillämpas på motsvarande sätt för fristående skolor. Detsamma gäller sådana inskränkningar i

möjligheterna att anordna vissa utbildningar som kan följa av föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap. Huvudmannen för utbildningen ska likställas med styrelsen för utbildningen.

Ett beslut om rätt till bidrag ska innehålla uppgift om till vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbildningen i bidragshänseende ska hänföras. I fråga om det estetiska programmet ska det även framgå om utbildningen i bidragshänseende ska hänföras till den nationella inriktningen musik och i fråga om fordonsprogrammet om utbildningen i bidragshänseende ska hänföras till den nationella inriktningen transport och logistik.

Ett beslut om rätt till bidrag ska innehålla uppgift om vilket nationellt program i gymnasieskolan som utbildningen motsvarar. Beslutet ska dessutom i vissa fall ange vilken nationell inriktning inom programmet som utbildningen motsvarar. Regeringen meddelar föreskrifter om i vilka fall en inriktning ska anges i beslutet.

8 a §

För varje elev som genomgår sådan utbildning som avses i 8 § lämnas bidrag av hemkommunen. Kommunens skyldighet gäller endast utbildning för de elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevvård och hälsovård,
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning. Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för elever som är i behov av särskilt stöd, om betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidrag enligt andra stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till utbildning i gymnasieskola som kommunen erbjuder.

Om utbildningen i bidragshänseende har hänförts till ett nationellt program med samma inriktning som elevens hemkommun erbjuder, ska bidraget

Om utbildningen enligt beslutet om rätt till bidrag motsvarar ett nationellt program eller en nationell inriktning som elevens hemkommun erbjuder, ska bidraget

bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som elevens hemkommun ska betala, om *kommunen inte erbjuder ett program eller en inriktning som eleven antagits till*. Kommunen ska vid tillämpningen av sådana föreskrifter även beakta tredje stycket.

För en elev som genomgår utbildning på ett individuellt program ska elevens hemkommun betala det belopp som överenskommits med den fristående skolan.

Kommunens skyldighet att lämna bidrag till skolan gäller inte, om statsbidrag lämnas för en utlandssvensk elevs utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur kommunens bidrag ska bestämmas i stället för det som anges i andra–fjärde styckena, om statsbidrag lämnas till kommunen för en elev som har tagits emot i en fristående skola.

Nuvarande lydelse

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, *skall* huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun.

I 3 kap. 14 § finns föreskrifter om uppgiftsskyldighet vid vissa fall av frånvaro.

bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet *eller den inriktningen*.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som elevens hemkommun ska betala, om *eleven har antagits till en utbildning som enligt beslutet om rätt till bidrag motsvarar ett program eller en nationell inriktning eller en särskild variant som kommunen inte erbjuder*. Kommunen ska vid tillämpningen av sådana föreskrifter även beakta tredje stycket.

Föreslagen lydelse

15 §

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, *ska* huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till styrelsen för utbildningen i elevens hemkommun. *Detsamma gäller när en elev börjar eller slutar vid en sådan skola som avses i 8 §.*

15 a §

En ansökan om att antas till en utbildning som anordnas för en grupp elever vid en fristående skola som avses i 8 § ska skickas till styrelsen för utbildningen i den sökandes hemkommun. Avser ansökan mer än en utbildning, ska den sökande ange i vilken ordning han eller hon önskar komma i

fråga.

Styrelsen ska omedelbart sända ansökan vidare till huvudmannen för den fristående skolan.

15 b §

En fristående skola som avses i 8 § ska tillämpa de bestämmelser i lag eller förordning om betyg, intyg och gymnasieexamen som gäller för gymnasieskolor med kommunal huvudman.

10 kap.

1 c §

En kommun *skall* lämna bidrag till en riksinternatskola för en elev som inte är att anse som utlands-svensk. Därvid *skall* bestämmelserna i 9 kap. 6 § om bidrag till fristående skolor tillämpas i fråga om elever som går i den del av riksinternatskolan som motsvarar grundskolan och bestämmelserna i 9 kap. 8 a och 9 §§ i fråga om elever som går i den del som motsvarar gymnasieskolan. Om eleven går en utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB) *skall* bestämmelserna i 5 kap. 26 a § tillämpas.

En kommun *ska* lämna bidrag till en riksinternatskola för en elev som inte är att anse som utlands-svensk. Bestämmelserna i 9 kap. 6 § om bidrag till fristående skolor *ska då* tillämpas i fråga om elever som går i den del av riksinternatskolan som motsvarar grundskolan och bestämmelserna i 9 kap. 8 a och 9 §§ i fråga om elever som går i den del som motsvarar gymnasieskolan. Om eleven går en utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB) *ska* bestämmelserna i 5 kap. 55 § tillämpas.

11 kap.

19 §

Varje kommuninnevånare är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning om han är bosatt i landet och i övrigt uppfyller föreskrivna villkor,

1. från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, eller

2. när han slutfört utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning i gymnasieskolan.

Regeringen *får föreskriva* att också den som inte är bosatt i landet *skall* vara behörig att delta.

Varje kommuninnevånare är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning om han *eller hon* är bosatt i landet och i övrigt uppfyller föreskrivna villkor,

1. från och med andra kalenderhalvåret det år han *eller hon* fyller 20 år, eller

2. när han *eller hon* slutfört utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning i gymnasieskolan.

Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om* att också den som inte är bosatt i landet *ska* vara behörig att delta i gymnasial

vuxenutbildning och att behörighet enligt första stycket ska inträda tidigare än vad som anges i första stycket 1.

Föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och om urval mellan behöriga sökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och urval mellan behöriga sökande.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt.

21 §³

Den som vill delta i gymnasial vuxenutbildning ska ansöka om detta hos styrelsen för utbildningen i sin hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som en annan kommun eller ett landsting anordnar eller låter anordna, ska styrelsen skyndsamt sända ansökan vidare till styrelsen för utbildningen där. Till en sådan ansökan ska styrelsen foga ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning, såvida det inte på grund av tidigare överenskommelse är onödigt. Regeringen får meddela föreskrifter om när ett yttrande inte behöver fogas till en ansökan.

Åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenutbildning. I sådant fall ska 5 kap. 33 § tillämpas på motsvarande sätt för ungdomar fram till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller *tjugo* år.

Ett åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas, om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenutbildning. I ett sådant fall ska 5 kap. 63 § tillämpas på motsvarande sätt för ungdomar fram till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller 20 år.

24 §⁴

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Hemkommunen ska i sådana fall lämna stöd till in-

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Hemkommunen ska i sådana fall lämna stöd till inackor-

³ Senaste lydelse 2009:129.

⁴ Senaste lydelse 2009:129.

ackordering enligt 5 kap. 33 § till ungdomar fram till och med första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller 20 år.

dering enligt 5 kap. 63 § till ungdomar fram till och med första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller 20 år.

15 kap.

4 §⁵

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om försöksverksamhet inom det offentliga skolväsendet. I sådana föreskrifter får undantag göras från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

Undantag får göras även från andra bestämmelser i denna lag för att möjliggöra en försöksverksamhet med sådan utbildning i gymnasieskolan som inte utgörs av utbildning på nationella, *specialutformade* eller individuella program.

Undantag får göras även från andra bestämmelser i denna lag för att möjliggöra en försöksverksamhet med sådan utbildning i gymnasieskolan som inte utgörs av utbildning på nationella eller individuella program.

6 §

Regeringen får *utan hinder av* föreskrifterna i 4 kap. 4 §, 5 kap. 21 §, 11 kap. 5 § och 13 kap. 8 § meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå särskilt anordnad prövning i grundskolan, gymnasieskolan, kommunal vuxenutbildning eller svenskundervisning för invandrare att betala en avgift som tillfaller huvudmannen för utbildningen.

Regeringen får *trots* föreskrifterna i 4 kap. 4 §, 5 kap. 52 §, 11 kap. 5 § och 13 kap. 8 § meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå särskilt anordnad prövning i grundskolan, gymnasieskolan, kommunal vuxenutbildning eller svenskundervisning för invandrare att betala en avgift som tillfaller huvudmannen för utbildningen.

⁵ Senaste lydelse 2007:1350.

*Bilaga 1***Nationella program****Yrkesprogram**

Barn- och fritidsprogrammet
Bygg- och anläggningsprogrammet
El- och energiprogrammet
Fordons- och transportprogrammet
Handels- och administrationsprogrammet
Hantverksprogrammet
Hotell- och turismprogrammet
Industri tekniska programmet
Naturbruksprogrammet
Restaurang- och livsmedelsprogrammet
VVS- och fastighetsprogrammet
Vård- och omsorgsprogrammet

Högskoleförberedande program

Ekonomiprogrammet
Estetiska programmet
Humanistiska programmet
Naturvetenskapsprogrammet
Samhällsvetenskapsprogrammet
Teknikprogrammet

Bilaga 2

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne	gymnasiepoäng
De ämnen som, i minst nedan angiven omfattning, ska ingå i de nationella programmen (gymnasiegemensamma ämnen).	
<i>Yrkesprogram</i>	
Svenska eller svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
<i>Högskoleförberedande program</i>	
Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200**
Samhällskunskap	100/200***
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100****
Ämnen genom vilket programmet får sin karaktär	
<i>Yrkesprogram</i>	1 600
<i>Högskoleförberedande program</i>	950/1 050/1 100*****
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100
Summa gymnasiepoäng	2 500

*Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

**Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200.

***Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.

**** På naturvetenskapsprogrammet ersätts naturkunskap med karaktärsämnen biologi, fysik och kemi och på teknikprogrammet med karaktärsämnen fysik och kemi.

***** Ekonomiprogrammet 950, teknikprogrammet 1 100 samt estetiska, humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 1 050.

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2010. Bestämmelserna ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. För utbildning som påbörjats tidigare ska äldre bestämmelser alltjämt tillämpas, om inte annat följer av 2.

2. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om i vilka fall och på vilket sätt elever som påbörjat sin utbildning före den 1 juli 2011 och som fullföljer denna senare än tre år från det att den påbörjades, ska fullfölja utbildningen enligt de bestämmelser som gäller för utbildning som påbörjats efter den 1 juli 2011.

3. En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § i dess äldre lydelse ska upphöra att gälla för utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2011. Efter ansökan av en fristående skola som förklarats berättigad till bidrag enligt 9 kap. 8 § i dess äldre lydelse, får Statens skolinspektion, genom en förenklad prövning, förklara skolan berättigad till bidrag enligt bestämmelsen i dess nya lydelse. Regeringen får meddela föreskrifter om den förenklade prövningen.

4. En förklaring om rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 § i dess äldre lydelse för utbildning som påbörjas före den 1 juli 2011 ska upphöra att gälla senast den 1 juli 2013.

2. Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100) att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2004:871) om ändring i nämnda lag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3.¹ Beslut med stöd av 5 kap. 9 och 14 §§ *skall* upphöra att gälla den 1 januari 2010. Regeringen får besluta att sådana beslut *skall* upphöra vid en tidigare tidpunkt.

Föreslagen lydelse

3. Beslut med stöd av 5 kap. 9 och 14 §§ *ska* upphöra att gälla den 1 januari 2011. Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* får besluta att sådana beslut *ska* upphöra vid en tidigare tidpunkt.

Denna lag träder i kraft den 31 december 2009.

¹ Senaste lydelse 2006:1278.

3. Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 8 § högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

8 §¹

Utbildning på grundnivå *skall* väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella eller specialutformade program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Regeringen får dock *medge* undantag när det gäller konstnärlig utbildning.

Utbildning på grundnivå *skall* utveckla studenternas

- förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar,
- förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, och
- beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Inom det område som utbildningen avser *skall* studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen, och
- utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Utbildning på grundnivå *ska* väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper. Regeringen får dock *besluta om* undantag när det gäller konstnärlig utbildning.

Utbildning på grundnivå *ska* utveckla studenternas

- förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar,
- förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, och
- beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Inom det område som utbildningen avser *ska* studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att

- söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå,
- följa kunskapsutvecklingen, och
- utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som har påbörjats före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2006:173.

4. Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2009:128) om yrkeshögskolan ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

En utbildning inom yrkeshögskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella *eller specialutformade* program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.

Föreslagen lydelse

5 §

En utbildning inom yrkeshögskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2011. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som har påbörjats före ikraftträdandet.